

11 Οκτωβρίου 2018

ΕΠΑΝΑΠΡΟΣΔΙΟΡΙΖΟΝΤΑΣ ΤΗ ΣΥΖΗΤΗΣΗ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΟ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ

Του

Cliff Mills,

Εργασία προετοιμασμένη από τον κ. Cliff Mills, Δικηγόρο , για το 1ο Διεθνές Φόρουμ για το Συνεταιριστικό Δίκαιο, Μοντεβιδέο, Νοέμβριος 2016, δημοσιευμένη στο περιοδικό « The International Journal of Cooperative Law (IJCL) - Διεθνές Περιοδικό Συνεταιριστικού Δικαίου ».

Μετάφραση : Εύα Βαΐου – Δικηγόρος

1. Εισαγωγή

Συνεργάζομαι με συνεταιρισμούς εδώ και 25 περίπου χρόνια. Από την πρώτη μου επαφή, έμεινα γοητευμένος από την ιδέα του εμπορίου προς όφελος όλων και όσων επιθυμούν να εμπλακούν και συχνά έχω προβληματιστεί για τον περιθωριακό ρόλο που διαδραματίζουν σήμερα οι συνεταιρισμοί στη δική μου χώρα, μολονότι ότι το Ηνωμένο Βασίλειο διαδραμάτισε τόσο σημαντικό ρόλο στη δημιουργία και στην καθιέρωση της έννοιας του συνεταιρισμού. Το ενδιαφέρον μου για το θέμα του συνεταιριστικού κεφαλαίου έχει προσωπικό, αλλά και επαγγελματικό υπόβαθρο. Ως αυτοαπασχολούμενος δικηγόρος (και ως εκ τούτου μη μέλος οποιουδήποτε συνταξιοδοτικού συστήματος) πρέπει να κάνω τις δικές

μου συνταξιοδοτικές διευθετήσεις για τα επόμενα χρόνια που θα είμαι μεγαλύτερος σε ηλικία (τα οποία πλησιάζουν και γρήγορα), για να βεβαιωθώ ότι εγώ και η σύζυγός μου θα έχουμε επαρκές εισόδημα για να μας στηρίξει, όταν δεν θα μπορούμε πλέον να εργαστούμε.

Είναι βαθιά απογοητευτικό το γεγονός ότι οι μόνες ρεαλιστικές επιλογές, που υπάρχουν για μένα, είναι να επενδύσω τις αποταμιεύσεις μου σε εταιρείες. Ο κλάδος των χρηματοπιστωτικών μας υπηρεσιών στο Ηνωμένο Βασίλειο, οι φορολογικές και αποταμιευτικές μας ρυθμίσεις, καθώς και το σύνολο της οικονομικής μας υποδομής απαιτεί έντονα από εμένα να στηρίξω έναν τρόπο συναλλαγών, με τον οποίο διαφωνώ βαθύτατα.

Μπορώ να επιλέξω να αγοράσω τα τρόφιμά μου από συνεταιριστικές ή άλλες επιχειρήσεις που λειτουργούν σε κοινωνική βάση. Έως ένα βαθμό, μπορώ να επιλέξω να εργαστώ και να κερδίσω το εισόδημά μου από συνεταιριστικές ή επιχειρήσεις που βασίζονται σε τέτοιου είδους αξίες. Αλλά, όταν πρόκειται για το πώς θα αποταμιεύσω χρήματα για τη συνταξιοδότησή μου – πού θα καταθέσω τα χρήματά μου για τα επόμενα χρόνια – δεν έχω αυτή την επιλογή. Όμως, θα έπρεπε να την έχω. Όλοι θα έπρεπε να την έχουμε και όλοι πρέπει να αποκτήσουμε αυτήν την επιλογή.

Το θέμα του συνεταιριστικού κεφαλαίου είναι πραγματικά σημαντικό. Όταν συντάσσαμε το «Προσχέδιο για μία Συνεταιριστική Δεκαετία», η πρώτη μου αίσθηση ήταν ότι το κεφάλαιο θα πρέπει να είναι το πρώτο από τα πέντε θέματα. Πιο σοφές σκέψεις από τη δική μου επικράτησαν και φυσικά συνειδητοποίησα ότι θα πρέπει κανείς να ξεκινήσει από τη συμμετοχή, δηλ. τα μέλη, που αποτελούν τους θεμέλιους λίθους του συνεργατισμού. Και ήμουν ευτυχής που το κεφάλαιο δεν χάθηκε «στο δρόμο», αλλά ήταν το τελευταίο από τα πέντε θέματα στην τελική έκδοση του Προσχεδίου.

Αλλά, βέβαια, δεν είμαι σίγουρος ότι κάναμε από το 2012 την πρόοδο την οποία ήλπιζα. Ειδικότερα, δεν πιστεύω ότι πραγματοποιήσαμε τις συζητήσεις - πιο συγκεκριμένα στο Ηνωμένο Βασίλειο - που πιστεύω ότι θα έπρεπε να είχαμε πραγματοποιήσει, εάν πρόκειται να προχωρήσουμε με αυτό το ζωτικής σημασίας θέμα.

Είναι, εύκολα αντιληπτό ως ένα, μάλλον, περισσότερο τεχνικό ζήτημα, κάτι που απασχολεί κυρίως τους ανθρώπους του οικονομικού τομέα. Μπορεί επίσης να γίνει μια μάλλον στενή συζήτηση σχετικά με τα χρηματοπιστωτικά μέσα και τις κανονιστικές απαιτήσεις.

Υπάρχει ένας σχετικός κίνδυνος που έχω, συχνά, παρατηρήσει εργαζόμενος με συνεταιρισμούς στο Ηνωμένο Βασίλειο, ο οποίος συνίσταται στο ότι οι συνεταιρισμοί περιγράφονται συνεχώς ως μια άλλη νομική εταιρική μορφή. Υποβιβάζονται στα απολύτως βασικά νομικά, κανονιστικά και φορολογικά χαρακτηριστικά που περιγράφονται σε πίνακες, οι οποίοι τους συγκρίνουν με άλλες εταιρικές οντότητες. Και όταν έρχεται το θέμα του κεφαλαίου στο προσκήνιο, η συνεταιριστική επιλογή δεν τίθεται σε πολύ ευνοϊκή σύγκριση σε σχέση με τα κριτήρια που εφαρμόζουν γενικά οι άνθρωποι.

Στο Ηνωμένο Βασίλειο χρειαζόμαστε ένα κεφαλαιακό μέσο, το οποίο να είναι εξειδικευμένο για τους συνεταιρισμούς και να διακρίνεται από τη μετοχή σε μια εταιρία. Ένας νέος νόμος θεσπίστηκε για άλλες αμοιβαίες οργανώσεις το 2014 , αλλά αυτός δεν περιελάμβανε τους συνεταιρισμούς. Αρχίζουμε τώρα να βλέπουμε συζητήσεις σχετικά με αυτό το ζήτημα μεταξύ των ανθρώπων που ασχολούνται με τον οικονομικό τομέα σε μεγαλύτερους συνεταιρισμούς, γεγονός που είναι καλό, αλλά υπάρχει πολλή δουλειά ακόμη που πρέπει να γίνει.

Αυτό που λείπει από τις συζητήσεις μας είναι η κατανόηση του πώς το κεφάλαιο ταιριάζει στη μεγαλύτερη εικόνα και αυτός είναι ο λόγος για τον οποίο θέλω να το εξηγήσω σε αυτό το κείμενο, γιατί πιστεύω ότι πρέπει να επαναπροσδιορίσουμε τη συζήτηση σχετικά με το συνεταιριστικό κεφάλαιο. Θέλω να υποστηρίξω ότι η παροχή κεφαλαίου είναι μια σχέση, όχι απλώς μόνο μια συναλλαγή· ότι υπάρχουν πολλά διαθέσιμα κεφάλαια, αλλά είναι απλώς σε λάθος θέση· ότι πρέπει να αναζωπυρώσουμε το όραμα του συνεταιρισμού όχι σαν ένα διαφορετικό νομικό μόρφωμα, αλλά ως ένας μηχανισμός μετασχηματισμού της κοινωνίας· ότι ίσως πλησιάζουμε (ή ήδη βρισκόμαστε) σε μια εποχή όπου υπάρχει μια ευκαιρία για μια τέτοιου είδους μεταμόρφωση· και ότι πρέπει να αναπτύξουμε οποιοδήποτε κρατικό εργαλείο εντός αυτού του μεγαλύτερου οράματος. Αλλά πρώτα, πρέπει να είμαστε σε θέση να διατυπώσουμε μια συνεταιριστική πρόταση καλύτερα από αυτήν που διατυπώνουμε επί του παρόντος.

Ίδού, λοιπόν, ο τρόπος με τον οποίο εγώ θα προχωρήσω. Πρώτα θα μιλήσω λίγο για το τι εννοώ εγώ με τον όρο «κεφάλαιο». Έπειτα, θα εξερευνήσω το πώς το συνεταιριστικό κεφάλαιο αυξήθηκε με εκπληκτικά ποσοστά στο Ηνωμένο Βασίλειο τον δέκατο ένατο αιώνα και θα εξετάσω τους λόγους για τους οποίους έγινε αυτό, προτού επιστρέψουμε στο να σκεφτούμε το σύγχρονο μας πλαίσιο. Τελικά θα δούμε τι σημαίνει σήμερα συνεταιριστική προσέγγιση και πώς μπορούμε να την διατυπώσουμε.

2. Τι είναι το κεφάλαιο;

Για τους σκοπούς του παρόντος, μιλάμε για το χρηματικό κεφάλαιο, τα χρήματα, δηλαδή, που χρησιμοποιούν οι επιχειρήσεις για να πραγματοποιήσουν εμπορικές συναλλαγές. Σε γενικές γραμμές, αυτό περιλαμβάνει: (α) το κεφάλαιο των μερίδων ή «ίδιο κεφάλαιο», δηλαδή χρήματα που παρέχονται από τους υποστηρικτές που δημιούργησαν κατ' αρχήν μια επιχείρηση και από εκείνους που στη συνέχεια συμμετέχουν ως μέλη στην επιχείρηση · (β) χρήματα που δανείστηκαν σε μια επιχείρηση ή τα δανείστηκε από τράπεζες και άλλους παρόχους του δανειακού κεφαλαίου, που συνήθως αναφέρονται ως χρέος· και (γ) συσσωρευμένα αποθεματικά, τα χρήματα που προέρχονται από εμπορική δραστηριότητα, τα οποία κρατούνται από την επιχείρηση για μελλοντική χρήση.

Στην παρούσα κατάσταση, όπου εξετάζουμε, πώς θα μπορέσουμε να ενθαρρύνουμε να δημιουργηθούν περισσότερες συνεταιριστικές επιχειρήσεις και οι υφιστάμενες να αναπτυχθούν, η προσοχή μου επικεντρώνεται στο κεφάλαιο των μερίδων. Τα αποθεματικά μπορούν να αναπτυχθούν εν καιρώ βασισμένα στις επιτυχημένες συναλλαγές· και η χρηματοδότηση από δανεισμό είναι συνήθως διαθέσιμη στις επιχειρήσεις που αποδέχονται το κόστος και έχουν την ικανότητα εξυπηρέτησης του κόστους δανεισμού· αλλά η βάση των περισσότερων εμπορικών εταιρειών είναι το μετοχικό τους κεφάλαιο (σ.μ.: κεφάλαιο των μελών στους συνεταιρισμούς), τα χρήματα, δηλαδή, που είναι άμεσα διαθέσιμα στην επιχείρηση για να φέρει εις πέρας τις δραστηριότητές της.

Αλλά αυτά τα χρήματα, φυσικά, δεν ανήκουν στην εταιρεία. Ενώ η εταιρεία έχει τη χρήση των χρημάτων για τις εμπορικές της δραστηριότητες, τα χρήματα ανήκουν, τελικά στους παρόχους αυτού του κεφαλαίου, οι οποίοι στις περισσότερες περιπτώσεις είναι οι μέτοχοι [σ.μ.: μέλη για τους συνεταιρισμούς] αυτής της εταιρείας .

Η εταιρεία κρατάει αυτά τα χρήματα σύμφωνα με κάποιους βασικούς όρους και αυτοί οι όροι (οι οποίοι εκτίθενται στο καταστατικό της εταιρείας) περιγράφουν τη σχέση μεταξύ των παρόχων αυτού του κεφαλαίου και της εταιρείας. Ειδικότερα, οι όροι αυτής της σχέσης είναι οι ακόλουθοι:

- Οι πάροχοι παρέχουν χρήματα στην εταιρεία
- Η εταιρεία ασκεί εμπορικές δραστηριότητες χρησιμοποιώντας τα χρήματα αυτών που έχουν εγγραφεί
- Οι πάροχοι (τώρα μέτοχοι) έχουν ορισμένα δικαιώματα σε σχέση με τον τρόπο λειτουργίας της εταιρείας και δικαιούνται ορισμένες παροχές ανάλογα με την επιτυχία της επιχείρησης.

Τυπικά, αυτό είναι όλο, που παρέχουν οι όροι αυτής της σχέσης. Περαιτέρω, ιδιαίτερα στις μεγαλύτερες εταιρείες, ενώ οι μέτοχοι παρείχαν αρχικά τα χρήματα στην εταιρεία, με σκοπό να επιτρέψουν την έναρξη των εμπορικών συναλλαγών, δεν έχουν γενικά τη δύναμη να ζητήσουν την επιστροφή των χρημάτων. Εκτός, εάν οι μέτοχοι συλλογικά αποφασίσουν να τερματίσουν την εταιρεία και να κλείσουν τις υποθέσεις της, μπορούν να αποσυρθούν από την εν λόγω σχέση μέσω της πώλησης των μετοχών τους σε κάποιον άλλο, ο οποίος στη συνέχεια αναλαμβάνει το ρόλο τους στη σχέση αυτή.

Έχω περιγράψει σε αυτό το σημείο την πιο κοινή μορφή εμπορικής εταιρείας, την ανώνυμη εταιρεία. Περιγράφεται μια ρύθμιση, μια σχέση μεταξύ των φορέων παροχής των κεφαλαίων και της ίδιας της επιχείρησης. Είναι μία σχέση που ουσιαστικά «κλειδώνει» τον προμηθευτή κεφαλαίου και πρέπει να το κάνει αυτό, για να παρέχει επαρκή βεβαιότητα για την επιχείρηση, ώστε να μπορεί η τελευταία να ασκεί εμπορική δραστηριότητα.

Αλλά ποια είναι η φύση αυτής της σχέσης; Για ποιο λόγο υπάρχει; Ποια ακριβώς είναι η συμφωνία ή οι όροι με τους οποίους οι πάροχοι χορηγούν κεφάλαια σε μια εταιρεία; Τι αναμένεται να κάνει η εταιρεία;

Το μέρος στο οποίο θα αναμένατε να βρείτε αυτές τις απαντήσεις, θα ήταν στο

καταστατικό της εταιρείας. Αυτό είναι το έγγραφο, όπου ορίζονται οι όροι με τους οποίους οργανώνεται και ελέγχεται η εταιρεία («διακυβέρνηση»). Εκθέτει τα δικαιώματα των μετόχων και τον τρόπο άσκησης αυτών των δικαιωμάτων. Αλλά, κυρίως, καθορίζει τον τρόπο με τον οποίο τα άτομα που ελέγχουν την εταιρεία - το διοικητικό της συμβούλιο - κατέχει και ασκεί τις συλλογικές εξουσίες της εταιρείας.

Αυτό που ΔΕΝ αναφέρει είναι το τι είναι αυτή η συμφωνία. Περιγράφει το «τι» και «πώς», αλλά όχι το «γιατί». Στη χώρα μου, μόνο τα τελευταία δέκα χρόνια έχει καθοριστεί σαφώς στο νόμο ποια είναι αυτή η συμφωνία. Φυσικά, γνωρίζουμε εδώ και χρόνια, διότι έχει καθοριστεί στις περιπτώσεις που έχει αποφασιστεί από τα δικαστήρια τα τελευταία 180 χρόνια, αλλά μόλις το 2006 το Κοινοβούλιο ενέκρινε ένα καταστατικό, που ορίζει ότι το βασικό καθήκον των διοικούντων μιας εταιρείας είναι η προώθηση της επιτυχίας της εταιρείας προς όφελος των μελών της συνολικά .

Έτσι, η συμφωνία είναι σαφής και διαφανής. Οι μέτοχοι διαθέτουν τα χρήματά τους στην εταιρεία και έπειτα η επιχείρηση πρέπει να πραγματοποιήσει συναλλαγές προς όφελός τους. Αυτό το πραγματοποιεί ουσιαστικά επιδιώκοντας να παράγει όσο το δυνατόν μεγαλύτερο κέρδος από τις εμπορικές συναλλαγές, προκειμένου να το διανείμει στους μετόχους ως μερίσματα και με το να αυξάνει την αξία της υποκείμενης επιχείρησης που κατέχουν οι χορηγοί μέσω των μετοχών που κατέχουν.

Αναφερόμαστε σε αυτό ως «μεγιστοποίηση της αξίας των μετοχών». Εμείς εισφέρουμε το μετοχικό κεφάλαιο και στη συνέχεια η εταιρεία το χρησιμοποιεί για να πραγματοποιήσει συναλλαγές, για να αποκτήσει το μέγιστο όφελος για τους μετόχους στο σύνολό τους. Αυτό περιμένουμε συνήθως, όταν εμπιστευόμαστε τα κεφάλαιά μας σε μια εταιρεία. Συνήθως χρησιμοποιούμε τη λέξη «επενδύω», για να περιγράψουμε αυτή τη δραστηριότητα και «επενδυτές», για να περιγράψουμε όσους επιδιώκουν να μεγιστοποιήσουν την αξία των χρημάτων τους αναθέτοντάς τα σε μετοχικές εταιρείες.

Επομένως, θα μπορούσαμε να περιγράψουμε με μεγαλύτερη ακρίβεια τη ρύθμιση ως εξής:

- Οι μέτοχοι επενδύουν κεφάλαιο στην εταιρεία, για να μπορέσει να συνεχίσει την εμπορική

της δραστηριότητα

- Η εταιρεία ασκεί τις δραστηριότητές της προκειμένου να παράγει την καλύτερη οικονομική απόδοση της επένδυσης για τους μετόχους της
- Οι μέτοχοι έχουν ορισμένα δικαιώματα σε σχέση με τον τρόπο λειτουργίας της εταιρείας και δικαιούνται ορισμένα οφέλη ανάλογα με την επιτυχία της
- Εκτός εάν οι μέτοχοι αποφασίσουν συλλογικά να τερματίσουν την εταιρεία και να «κλείσουν» τις υποθέσεις της, μπορούν μόνο να αποσυρθούν από τη σχέση τους με την εταιρεία με την πώληση των μετοχών τους σε κάποιον άλλο, ο οποίος τότε αναλαμβάνει το ρόλο τους στη σχέση αυτή.

Όπως όλοι γνωρίζουμε, αυτή η ρύθμιση βρίσκεται στο επίκεντρο των περισσότερων μεγάλων εμπορικών εταιρειών στη χώρα μου, στις Ηνωμένες Πολιτείες και σε πολλές άλλες δικαιοδοσίες σε όλο τον κόσμο. Τα νομικά μας συστήματα μπορεί να διαφέρουν, αλλά στην ουσία είναι η ίδια βασική έννοια της επένδυσης στις επιχειρήσεις, για την επίτευξη της μέγιστης απόδοσης των επενδεδυμένων κεφαλαίων προς όφελος των μετόχων. Ως επενδυτές, αναμένουμε τη μεγιστοποίηση της αξίας των μετοχών και ως επιχειρήσεις αυτό είναι που αναμένεται να αποφέρουν οι εταιρείες.

Έχουμε εκθέσεις χρηματοοικονομικής καταστάσεως για να μπορούμε να παρακολουθούμε και να μετράμε την πρόοδο που έχουν οι επιχειρήσεις· έχουμε χρηματιστήρια στα οποία οι μετοχές των εταιρειών μπορούν να υπόκεινται σε διαπραγμάτευση και τιμές μετοχών σε πραγματικό χρόνο, που δείχνουν πώς οι επενδυτές και οι έμποροι εκτιμούν σήμερα τις μετοχές σε συγκεκριμένες επιχειρήσεις.

Ως ρύθμιση, λειτουργεί πολύ καλά. Η έννοια «ιδιοκτησία- επενδυτών», όπως θα αναφέρομαι σε αυτήν, αποδίδει ό,τι επιδιώκει να αποδώσει.

Αλλά γνωρίζουμε, επίσης, ότι αυτή η προσέγγιση των επιχειρήσεων αποτελεί απειλή για το μέλλον του πλανήτη μας· ότι η αριστοποίηση των ωφελειών για τους λίγους λειτουργεί εις βάρος των πολλών· ότι η επιδίωξη κέρδους από τους ισχυρούς θα επιβαρύνει τελικά τους αδύναμους· ότι η προσπάθεια για ανταγωνιστικό πλεονέκτημα από τις επιχειρήσεις που υπηρετούν ιδιωτικά συμφέροντα, θα αναζητά συνεχώς περιοχές αδυναμίας, στις τιμές που χρεώνονται στους πελάτες, στους μισθούς που καταβάλλονται στους εργαζόμενους, στον τρόπο συμπεριφοράς τους προς τις τοπικές κοινότητες και στους φόρους που πληρώνουν.

Αν θέλουμε να υπάρχουν περισσότεροι συνεταιρισμοί, εάν θέλουμε να αλλάξουμε την κυριαρχία του παγκόσμιου εμπορίου από τα ιδιωτικά συμφέροντα, δεν αρκεί μόνο το ζήτημα της ύπαρξης του σωστού χρηματοπιστωτικού μέσου. Πρέπει να είμαστε απολύτως σαφείς για το τι είναι το συνεταιριστικό μοντέλο - και γιατί οι άνθρωποι θα πρέπει να προσελκύονται από αυτό το μοντέλο και όχι από το μοντέλο «ιδιοκτησία επενδυτών». Αυτό είναι για το οποίο πρέπει να μιλάμε: μια εναλλακτική πρόταση, η οποία είναι απόλυτα αναγκαστική για όλους όσους ενδιαφέρονται για το μέλλον της ανθρωπότητας. Θα πρέπει να διασφαλίσουμε ότι εμείς διαθέτουμε τις κατάλληλες επιχειρήσεις, για να χρησιμοποιήσουν αυτού του είδους τα κεφάλαια στους κατάλληλους τομείς, και τις σωστές ρυθμίσεις για την παρακολούθηση και τον έλεγχο της απόδοσης του συνεταιριστικού μοντέλου, τους μηχανισμούς που πρέπει να τηρούνται για την ύπαρξη λογοδοσίας εκ μέρους όσων ασκούν εξουσία και πολλά άλλα εκτός από αυτά.

Αλλά τι είναι το συνεταιριστικό μοντέλο; Ποια είναι η συνεταιριστική υπόσχεση που είναι ισοδύναμη με την υπόσχεση που δίνεται από μια εταιρεία στους μετόχους της - η οποία συνίσταται στη μεγιστοποίηση της αξίας για το ιδιωτικό τους όφελος - την οποία όλοι τη βρίσκουμε τόσο ελκυστική και εθιστική και επιφέρει την κυριαρχία του επενδυτή στις μέρες μας;

Θέλω να εξετάσω αυτό το ζήτημα επανεξετάζοντας την ιστορική εμφάνιση των συνεταιριστικών συναλλαγών στην Αγγλία, καθώς πιστεύω ότι αν κοιτάξουμε προσεκτικά, μπορεί να μας βοηθήσει σε αυτό το ερώτημα.

3. Μια ιστορική προοπτική

Το συνεταιριστικό εμπόριο εμφανίστηκε στη Βόρεια Αγγλία κατά το πρώτο μισό του 19ου αιώνα, επειδή οι συνηθισμένοι άνθρωποι δεν μπορούσαν να αγοράσουν τρόφιμα και βασικές προμήθειες σε δίκαιη τιμή. Επιβαρύνονταν υπερβολικά, τους εξαπατούσαν στη μέτρηση και συχνά τους πωλούσαν μολυσμένα αγαθά.

Ένα κύμα συνεταιριστικών επιχειρήσεων είχε ξεκινήσει από τον William King στις αρχές του αιώνα, αλλά είχαν όλες αποτύχει. Το πρώτο συνεταιριστικό κατάστημα με βάση τη μέθοδο Rochdale ιδρύθηκε το 1844, υπό συνθήκες μεγάλης φτώχειας, σε μια εποχή που οι συνθήκες διαβίωσης ήταν από τις χειρότερες που είχαν καταγραφεί ποτέ στην Αγγλία. Το συνεταιριστικό εμπόριο ήταν μια απάντηση, από τους πολύ φτωχούς ανθρώπους, στην τρομερή κατάσταση που είχαν βρεθεί. Γεννήθηκε από μια διαπίστωση ότι, αν αναλάβουν το ρίσκο να κάνουν τα πράγματα με συλλογικό τρόπο, θα μπορούσαν να επιτύχουν από κοινού αυτά, που δεν θα μπορούσαν ποτέ να επιτύχουν μεμονωμένα. Η μέθοδος εξελίχθηκε στο πέρασμα αρκετών δεκαετιών, καθώς είχαν μάθει τι λειτουργούσε και τι όχι, σε ένα μοντέλο που θα μπορούσε να αναπαραχθεί.

Ο κανόνας μια ομάδα να στέλνει κάποιον στην αγορά του Μάντσεστερ για να αγοράσει τρόφιμα σε τιμή χονδρικής πώλησης και να τα μεταπωλήσει στην ομάδα χωρίς κέρδος, ήταν απλή. Αλλά το δύσκολο κομμάτι είχε ήδη ξεκινήσει: να βρουν τα χρήματα ή το κεφάλαιο για να αγοράσουν το πρώτο απόθεμα αγαθών προς πώληση, για να πληρώσουν το μίσθωμα του καταστήματος και άλλα βασικά έξοδα εγκατάστασης. Αυτό θα μπορούσε να συμβεί μόνο αν οι άνθρωποι, που ήδη ζούσαν σε σκληρές οικονομικές συνθήκες, θα μπορούσαν να εξασφαλίσουν τα μετρητά, για να το πραγματοποιήσουν.

Τα καταστατικά των πρώιμων συνεταιρισμών μπορεί να φαίνονται σκληρά σε μας σήμερα, αλλά ο Συνεταιρισμός των Δίκαιων Σκαπανέων της Ροτσντέιλ (Rochdale Society of Equitable Pioneers) απαιτούσε ότι, ένα άτομο που επιθυμεί να γίνει μέλος (μεταξύ άλλων πραγμάτων) θα έπρεπε να εγγραφεί για 4 μερίδες της 1 λίρας. Έπρεπε να πραγματοποιήσουν μια πληρωμή ενός σελινίου ανά μερίδα κατά την εγγραφή τους ως μέλη και στη συνέχεια 3 πένες εβδομαδιαίως, μέχρι να εξοφληθούν οι μερίδες τους. Στις περιπτώσεις όπου τα μέλη αθετούσαν τις πληρωμές τους, επιβαρύνονταν με πρόστιμο.

Οι πελάτες πλήρωναν με μετρητά (δεν δίνονταν πίστωση) για τα αγαθά που αγόραζαν. Η καταβαλλόμενη τιμή συμπεριλάμβανε προσαύξηση για την κάλυψη γενικών εξόδων και άλλων πιθανών κινδύνων, αλλά χωρίς περιθώριο κέρδους. Σε τριμηνιαία βάση κατά τη διάρκεια του έτους, ο συνεταιρισμός υπολόγιζε τα τρέχοντα έξοδά του και στο βαθμό που

είχε πλεόνασμα πέραν των αναγκών του συνεταιρισμού, το πλεόνασμα αυτό επιστρεφόταν στους πελάτες ανάλογα με τα αγαθά, που είχαν αγοράσει. Το λεγόμενο «συνεταιριστικό μέρισμα» ήταν μια εκ των υστέρων προσαρμογή των τιμών για να αποκατασταθεί στην αγορά η σωστή και δίκαιη τιμή. Ήταν το αρχικό και αρχετυπικό δίκαιο εμπόριο.

Τα μέλη είχαν τη δυνατότητα να αφήσουν τα μη αποδιδόμενα σε αυτά μερίσματά τους στον συνεταιρισμό και να συσσωρευθούν στο λογαριασμό τους, μέχρι να χρειαστούν τα χρήματα. Τον καιρό, πριν τις οικονομικές υπηρεσίες υψηλού επιπέδου, το συνεταιριστικό κατάστημα ήταν ένα πολύ ασφαλέστερο μέρος για τους ανθρώπους να διατηρούν τα χρήματά τους, παρά κάτω από το στρώμα τους στο σπίτι ή στην τσέπη τους. Το πρόσθετο όφελος από το δικαίωμα να αποκομίσει, έστω και ένα και σχετικά χαμηλό τόκο για το μη αποσυρόμενο κεφάλαιο (αν και δεν θα αποκαλούσαμε το ποσοστό του 5% ως ένα σχετικά χαμηλό επιτόκιο στο Ηνωμένο Βασίλειο σήμερα!) δημιούργησε ένα πρόσθετο κίνητρο για τα άτομα να συγκεντρώσουν το κεφάλαιό τους στον συνεταιρισμό τους. Οι συνεταιρισμοί στην πραγματικότητα δημιούργησαν τον πρώτο λογαριασμό αποταμίευσης για τους ανθρώπους της εργατικής τάξης.

Δεν αποτελεί έκπληξη το γεγονός ότι με βάση αυτή την επιτυχημένη προσέγγιση του εμπορίου και της αποταμίευσης, τα κεφάλαια των συνεταιρισμών αυξήθηκαν με εκπληκτικά ποσοστά. Το κατάστημα της Rochdale άνοιξε με 28 λίρες κεφάλαιο μερίδων το 1844. Μέχρι το 1881, ο αριθμός αυτός αυξήθηκε σε 300.000£ και μέχρι το 1900, η συνεταιριστική κίνηση του Ηνωμένου Βασιλείου είχε συλλογικά συγκεντρώσει περίπου 23 εκατομμύρια λίρες. Αυτή είναι μια εκπληκτική ιστορία. Για την ακρίβεια, η ύπαρξη υπερβολικού κεφαλαίου έγινε πρόβλημα για πολλούς συνεταιρισμούς και υπήρχαν τακτικές συζητήσεις στο Συνέδριο (την ετήσια διάσκεψη των βρετανικών συνεταιρισμών) για το τι πρέπει να κάνει κανείς με όλα αυτά τα κεφάλαια.

Πώς συνέβη αυτό;

Φυσικά, πρέπει να αναγνωρίσουμε από την αρχή ότι η λάμψη του προσωπικού συμφέροντος ήταν στο επίκεντρο αυτής της ιστορίας επιτυχίας: αυτό ήταν το κίνητρο που προκαλούσε στους ανθρώπους της εργατικής τάξης να συναλλάσσονται με τον τοπικό συνεταιρισμό τους να αποταμιεύουν σε αυτόν τα χρήματά τους και να συνδεθούν με αυτόν. Πρέπει, επίσης, να αναγνωρίσουμε ότι η αύξηση του κεφαλαίου οφείλεται σε μεγάλο βαθμό στο ότι

τα μέλη άφηναν τα ανείσπρακτα «μερίσματά τους» στον συνεταιρισμό για να αυξήσουν τους λογαριασμούς των μερίδων τους και όχι η κατάθεση χρημάτων. Αλλά κανένα από αυτά δεν μειώνει τα οικονομικά αποτελέσματα που πέτυχαν οι συνεταιρισμοί. Οπότε, τι είχε κάνει δυνατά όλα αυτά;

Πρώτον, παρατηρήθηκε μια κατάρρευση της πρόσβασης σε βασικά αγαθά και υπηρεσίες, μια αποτυχία της αγοράς. Οι κοινωνικές και οι οικονομικές συνθήκες απαιτούσαν μια απάντηση και παρείχαν ένα κίνητρο για τους ανθρώπους, να αναλάβουν κινδύνους να δοκιμάσουν τα πάντα προκειμένου να ικανοποιήσουν τις ανάγκες τους.

Δεύτερον, μια μέθοδος εμπορίου αναπτύχθηκε μέσω του πειραματισμού σε μια περίοδο δεκαετιών. Έμειναν τα χρήματα στην περιοχή και επιτεύχθηκε όλα τα πλεονάσματα που παράγει το εμπόριο να παραμείνουν ουσιαστικά, εντός της τοπικής κοινωνίας – ειδικότερα, στα ίδια τα μέλη, στην κοινότητα ή στον συνεταιρισμό. Ήταν εξαιρετικά δημοφιλής (ο συνεταιρισμός) επειδή λειτουργούσε προς όφελος των πελατών, οι οποίοι ήταν και ιδιοκτήτες της επιχείρησης - κανένα μέρος από τα πλεονάσματα δεν διέρρεε στους ιδιοκτήτες επενδυτές, ήρθε αντιμέτωπη με τις ιδιωτικές επιχειρήσεις όσον αφορά την τιμή, την ποιότητα και τη δίκαιη μεταχείριση και καλλιέργησε την αφοσίωση των πελατών.

Τρίτον, εισήχθησαν νέοι κανόνες, με τους οποίους αποδεσμεύθηκε το αδρανές κεφάλαιο και επετράπη σε μικρά χρηματικά ποσά, που ανήκαν σε μία μεγάλη μερίδα ανθρώπων της εργατικής τάξης να αποτελέσουν το όχημα για την οικονομική ανάπτυξη και ενδυνάμωση. Επιτρέψτε μου να εξηγήσω τι ήταν αυτοί οι νέοι κανόνες.

Στις αρχές του 19ου αιώνα, στην Αγγλία υπήρχαν ορισμένοι πολύ σκληροί νόμοι, οι οποίοι εμπόδιαν τους ανθρώπους συνεργάζονται σε ομάδες. Το Κοινοβούλιο ανησυχούσε πολύ μήπως οι γαλλικές επαναστατικές ιδέες διαδίδονταν και στην Αγγλία, και για να αποφευχθεί αυτό, το έκαναν παράνομο για τους ανθρώπους να συναντώνται σε ομάδες .

Ένα από τα πράγματα που επιτρεπόταν, ωστόσο, ήταν οι συναντήσεις των αποκαλούμενων φιλανθρωπικών οργανώσεων, δηλ. οργανώσεων που ιδρύονταν από εμπόρους και τεχνίτες, που τους έδινε τη δυνατότητα να δημιουργήσουν ένα ταμείο για να τους βοηθήσει, αν ήταν άρρωστοι ή τραυματίες, για να στηρίξουν τις χήρες και τα παιδιά τους, να πληρώσουν για έξοδα κηδείας κ.λπ. Οι φιλανθρωπικές οργανώσεις αναπτύσσονταν και ανθούσαν στις αρχές του 19ου αιώνα, αλλά αν και επέτρεπαν στους ανθρώπους να δημιουργούν ένα ταμείο, δεν ήταν εμπορικές οργανώσεις.

Όταν οι πρωτοπόροι της Rochdale ίδρυσαν το συνεταιρισμό τους το 1844, είχε καταχωρηθεί, πιθανώς, εκ παραδρομής, ως φιλανθρωπική οργάνωση. Πολλές άλλες οργανώσεις ακολούθησαν το παράδειγμά τους και μέσα σε λίγα χρόνια υπήρξε αυξανόμενος αριθμός τέτοιων συνεταιρισμών. Ένας νέος νόμος ήταν απαραίτητος. Το 1850, το Κοινοβούλιο ξεκίνησε μία έρευνα για τις αποταμιεύσεις των μεσαίων και εργατικών τάξεων» και ένας από εκείνους που έδωσαν στοιχεία γι' αυτήν την έρευνα ήταν ο διάσημος φιλόσοφος και πολιτικός οικονομολόγος, John Stuart Mill.

Στην κατάθεσή του τόνισε την αδικία, ότι οι πλούσιοι με πολλά κεφάλαια μπορούν να κάνουν πράγματα που δεν μπορούσαν να κάνουν οι φτωχότεροι άνθρωποι με μικρά χρηματικά ποσά. Υποστήριξε ότι θα υπήρχε μεγάλο κοινωνικό όφελος, εάν οι εργατικές τάξεις μπορούσαν να κάνουν πράγματα συλλογικά από κοινού και να ενώσουν τα δικά τους κεφάλαια, έτσι ώστε να μπορούν να κάνουν ό,τι μπορούν να κάνουν οι πλούσιοι.

Το 1852, το Κοινοβούλιο ψήφισε τον πρώτο νόμο για τις «βιομηχανικές και προνοητικές εταιρίες», ένα νόμο που εκ πρώτης όψεως φάνηκε να αναφέρεται περισσότερο στη δυνατότητα των εμπόρων και των τεχνιτών να συνεργάζονται μεταξύ τους στο εμπόριο και να καταγράφεται η οργάνωσή τους ως ένα όχημα για εμπορικές συναλλαγές - αυτό που κανονικά θα θεωρούσαμε ως συνεταιρισμό εργαζομένων. Αλλά, αυτή η νομοθεσία κατέστη το όχημα για την καταχώρηση οργανώσεων βασισμένων στη μέθοδο Rochdale, τις οποίες εμείς τώρα αναφέρουμε ως συνεταιρισμούς χρηστών ή καταναλωτών και αυτές αποτέλεσαν τη ραχοκοκαλιά του συνεργατισμού στο Ηνωμένο Βασίλειο.

Η άποψή μου είναι ότι η επακόλουθη πλημμυρίδα νέου κεφαλαίου στην τότε αναδυόμενη συνεταιριστική κίνηση δεν έγινε τυχαία. Υπήρξε μια σαφής πρόθεση, μέσω ενός νέου νόμου, να φέρει πνοή στο άλλοτε νεκρό κεφάλαιο, το οποίο είχε συγκεντρωθεί μέσα στα χέρια μεγάλου αριθμού σχετικά φτωχών ανθρώπων. Βασίστηκε σε ένα μεγάλο όραμα για την επίτευξη βαθιάς κοινωνικής αλλαγής.

Αλλά αυτό το μεγαλειώδες όραμα αναπτυσσόταν εδώ και πολλά χρόνια, μέσα από τις προσπάθειες ανθρώπων, όπως ο Robert Owen και ο William King. Έτσι, όταν οι Δίκαιοι Σκαπανείς της Ροτσντέιλ (Rochdale Equitable Pioneers) ίδρυσαν τον συνεταιρισμό τους το 1844, η δική τους ιδρυτική πράξη, η λεγόμενη «Νόμος Πρώτος» περιείχε τολμηρά και φιλόδοξα σχέδια: να αντλήσει κεφάλαια για να κάνει μια σειρά πραγμάτων για τη βελτίωση των οικονομικών, κοινωνικών και εγχώριων συνθηκών των μελών και συγκεκριμένα:

- Να εγκαταστήσει ένα κατάστημα πώλησης προμηθειών

- Να χτίσει σπίτια για να ζήσουν τα μέλη

- Να ιδρύσει μια επιχείρηση βιομηχανική για να προσφέρει απασχόληση στα μέλη

- Να αγοράσει ή να ενοικιάσει γη προς καλλιέργεια από μέλη που ήταν άνεργα

- Να οργανώσει τις δυνάμεις της παραγωγής, διανομής, εκπαίδευσης και διακυβέρνησης ή με άλλα λόγια να δημιουργήσει μια αυτοδύναμη οικιακή αποικία κοινών συμφερόντων ή να βοηθήσει άλλους συνεταιρισμούς στην ίδρυση τέτοιων αποικιών

- Τέλος, για την καταπολέμηση του αλκοολισμού, το άνοιγμα ενός Ξενοδοχείου Αποτοξίνωσης.

Τι μεγαλειώδες όραμα ήταν αυτό. Αυτό δεν ήταν μόνο η δημιουργία κάποιας νέας νομικής μορφής ως εναλλακτικής του τρόπου οργάνωσης των επιχειρήσεων, της ιδιοκτησίας και της διαχείρισης. Αυτό δημιούργησε μια εντελώς νέα βάση για την ίδια την κοινωνία, όπως ο Robert Owen την οραματιζόταν στις αρχές του αιώνα.

Δεν έχω ακόμα αναφέρει καν ποιο είναι το αδιαμφισβήτητο μεγαλύτερο επίτευγμα της νέας κίνησης. Το 1845, οι Σκαπανείς της Rochdale εισήγαγαν μια τροποποίηση των κανόνων τους, προκειμένου να προβλεφθούν οι συνεδριάσεις των μελών του για το απόγευμα της πρώτης και της τρίτης Δευτέρας κάθε μήνα, με αντικείμενο την επεξήγηση των αρχών, των στόχων και των κανόνων του συνεταιρισμού τη συζήτηση για τις τρέχουσες υποθέσεις και την υπόδειξη βελτιώσεων. Ένα ετήσιο δείπνο ή τσάι καθιερώθηκε στη συνέχεια, στο οποίο όλα

τα μέλη έπρεπε να πληρώσουν και αναμενόταν να παραβρεθούν, εκτός αν ήταν άρρωστοι.

Οι συνεταιρισμοί άρχισαν να δημιουργούν αναγνωστήρια πάνω από τα καταστήματα, παρέχοντας στα μέλη πρόσβαση σε βιβλία και εφημερίδες. Από τα αρχικά στάδια, τα βιβλία των κανόνων των συνεταιρισμών προέβλεπαν ότι ένα ποσοστό του πλεονάσματος πρέπει να διατίθεται για την εκπαίδευση. Στο κατάστημα πραγματοποιούνταν τακτικές συζητήσεις και διαξιφισμοί τα σαββατοκύριακα. Διοργανώνονταν κοινωνικές και πολιτιστικές εκδηλώσεις για τα μέλη. Οι γυναίκες αντιμετώπιζονταν ισότιμα με τους άνδρες και επιτρέπονταν να αντλούν κεφάλαια από τον συνεταιρισμό.

Όλα αυτά δημιούργησαν ένα πλαίσιο για αυτό που σήμερα θα ονομάζαμε ενδυνάμωση, πολιτική ανάπτυξη και κοινωνική πρόοδο. Εν τέλει, παράλληλα με το συνδικαλιστικό κίνημα δημιουργήθηκε η συνεταιριστική κίνηση, η οποία καθιέρωσε τα θεμέλια για την ίδρυση του Βρετανικού Εργατικού Κόμματος και στη συνέχεια την ίδρυση της Εθνικής Υπηρεσία Υγείας και του Κράτους Πρόνοιας, το οποίο θεωρείται ένα σημαντικό βήμα προς τα εμπρός για τη δημιουργία του σύγχρονου εθνικού κράτους.

Όπως αναφέρθηκε ήδη, αυτό που οδήγησε τα άτομα να συμμετάσχουν σε συνεταιρισμούς και να οικοδομήσουν το δικό τους κεφάλαιο και το κεφάλαιο της συνεταιριστικής κίνησης, ήταν το υγιές ίδιο συμφέρον. Αυτή ήταν η βάση της ασταμάτητης διαφήμισης των συνεταιρισμών που οδήγησαν στην ανάπτυξη. Ήταν εύλογη οικονομική λογική.

Πιστεύω όμως ότι σήμαινε και κάτι ακόμη για τους ανθρώπους, που είχαν προφανώς παρακαμφθεί, αν όχι πράγματι καταπιεστεί από τη βιομηχανική επανάσταση και την ευημερία που έφερε στους πιο τυχερούς. Η συμμετοχή σε έναν συνεταιρισμό τους έδωσε κάποια αξία, μια ευκαιρία να πουν κάτι και να ακουστούν. Τους έδωσε ακόμη και κάποιο μικρό έρεισμα στα θεσμικά όργανα που κυριαρχούσαν στη ζωή τους.

Τι ήταν, λοιπόν, το συνεταιριστικό μοντέλο στην Αγγλία του δέκατου ένατου αιώνα; Νομίζω ότι ήταν βασικά αυτό:

- Μια επιχείρηση που παρέχει ζωτικές υπηρεσίες, η οποία εμπορεύεται προς όφελός σας και προς όφελος της οικογένειάς σας και της κοινότητάς σας και της ευρύτερης προώθησης του συνεργατισμού.
- Ένα μέρος για να αποταμιεύετε τα χρήματά σας, όπου λαμβάνετε βασική αποζημίωση για τη χρήση των χρημάτων σας.
- Η ευκαιρία μιας σχέσης μεταξύ σας ως ατόμου και του συνεταιρισμού σας, που σας δίνει φωνή και επιρροή, δίνει σε όλα τα μέλη συλλογικό έλεγχο στην οργάνωση και δίνει στα μέλη είσοδο σε ένα ευρύ φάσμα κοινωνικών και πολιτιστικών ευκαιριών που δεν θα είχαν στη διάθεσή τους αλλιώς.

Η ταχεία ανάπτυξη του συνεργατισμού στο Ηνωμένο Βασίλειο και η επιτυχία του, όσον αφορά στην σώρευση κεφαλαίου και ανάπτυξη του εμπορίου, ήταν το αποτέλεσμα. Θα ήταν ενδιαφέρον να ακούσουμε από άλλους για την εμφάνιση των συνεταιρισμών στις δικές τους χώρες, εάν υπάρχουν παρόμοια θέματα στην ιστορία τους. Χωρίς αμφιβολία, αυτά τα πράγματα άλλαξαν ριζικά το Ηνωμένο Βασίλειο.

Συνοπτικά και μελετώντας όλα τα ανωτέρω, τρία πράγματα συνδυάστηκαν για να προκαλέσουν τη θεμελιώδη αλλαγή στην κοινωνία που είχε ως αποτέλεσμα:

- Μια συλλογική αυτοβοηθητική προσέγγιση του εμπορίου που βασίζεται στην κοινότητα για την αντιμετώπιση των καθημερινών αναγκών των απλών μελών της κοινωνίας, όπου η αποτυχία της αγοράς από ιδιωτικές επιχειρήσεις τους είχε αφήσει χωρίς εναλλακτική λύση
- Νομικές μεταρρυθμίσεις, που να επιτρέπουν την συλλογική χρησιμοποίηση των

διαθεσίμων χρηματικών ποσών των μεμονωμένων μελών της κοινωνίας για το συλλογικό καλό.

- Ένα μεγαλειώδες όραμα για την αντιμετώπιση μιας θεμελιώδους κοινωνικής ανάγκης και με βάση τη συλλογική δράση γύρω από το εμπόριο, επιτρέποντας σε ένα σημαντικό τμήμα του πληθυσμού να βελτιώσει την κατάστασή του μέσα από την συμμετοχή, την εκπαίδευση και την πολιτική χειραφέτηση.

Αλλά πώς σχετίζεται αυτό με το σήμερα;

4. Σύγχρονο πλαίσιο

Μελέτησα την ανάπτυξη του συνεταιριστικού κεφαλαίου στο ευρύτερο κοινωνικό και πολιτικό του πλαίσιο, επειδή πιστεύω ότι μόνο σε αυτό το ευρύτερο πλαίσιο μπορούμε να κατανοήσουμε σωστά τι συνέβη και γιατί. Το επιχειρήμά μου είναι ότι αν κοιτάξουμε το κεφάλαιο σήμερα μόνο σε ένα στενό οικονομικό πλαίσιο και όχι ως μέρος μιας πολύ μεγαλύτερης κοινωνικής, οικονομικής και πολιτικής εικόνας, ίσως να στερούμαστε φιλοδοξιών και ίσως να χάσουμε την ευκαιρία να κάνουμε κάτι σημαντικό σήμερα, γεγονός ιδιαίτερα σημαντικό.

Επομένως, σε αυτό το επόμενο τμήμα, θα ήθελα να αναφερθώ στις τρεις αυτές πτυχές τις οποίες μόλις εξετάσαμε ιστορικά:

- Πού βρίσκονται σήμερα οι περιοχές όπου οι απλοί άνθρωποι απογοητεύονται σήμερα από παραδοσιακές ιδιωτικές επιχειρήσεις ή και το κράτος και είναι ήδη σε αναζήτηση εναλλακτικής λύσης;
- Πού είναι οι ευκαιρίες σήμερα, συγκρίσιμες με την απελευθέρωση του αδρανούς κεφαλαίου από το συνεταιριστικό εμπόριο πριν από 170 χρόνια, που θα επιτρέψει στους κοινούς ανθρώπους να επιτύχουν συλλογικά μετασχηματισμό με τους δικούς τους πόρους;
- Ποιο είναι το μεγάλο όραμα που απαιτείται σήμερα, συγκρίσιμο με αυτό του Ρόμπερτ Όουεν και άλλων, σε όρους κοινωνικής μεταρρύθμισης, όπου μια συμμετοχική προσέγγιση μπορεί να αποτελέσει κινητήρια δύναμη μετασχηματισμού;

Δέχομαι ότι αυτό το ίδιο είναι μάλλον ένας μεγάλος στόχος στο σημερινό πλαίσιο, αλλά ελπίζω ότι θα μου επιτρέψετε να ορίσω αυτή τη μεγαλύτερη, εικόνα που μπορούμε να διερευνήσουμε με περισσότερη λεπτομέρεια, τους επόμενους μήνες. Παρακαλώ επίσης να με συγχωρήσετε το ότι βλέπω τα πράγματα μάλλον από την προοπτική του Ηνωμένου Βασιλείου, αλλά αναγκαστικά αυτός είναι ο κύριος τομέας της επαγγελματικής μου δραστηριότητας. Θα ήθελα να μάθω, βέβαια, κατά πόσον αυτά που λέω για το Ηνωμένο Βασίλειο είναι επίσης σχετικά και με άλλες χώρες και ελπίζω ότι θα με διορθώσετε στα σημεία όπου το δικό σας πλαίσιο κάνει τα πράγματα να φαίνονται πολύ διαφορετικά. Θα ήθελα να ξεκινήσω με την ερώτηση περί μεγαλειώδους οράματος.

Μεγαλιώδες όραμα

Ποιο είναι, λοιπόν, το σημερινό μεγαλιώδες όραμα;

Ο Robert Owen, ο Friedrich Raiffeisen, ο Jose Maria Arizmendiarietta, όλοι αυτοί ήταν μεγάλοι οραματιστές, που δεν ενδιαφερόταν μόνο για τη δημιουργία νέων τύπων εμπορικής οργάνωσης, αλλά ήθελαν να αλλάξουν την κοινωνία. Συνειδητοποίησαν ότι τέτοιοι μεγάλοι και ευγενείς στόχοι μπορούν να επιτευχθούν μόνο από τα βασικά, μετατρέποντας τις ίδιες τις σχέσεις που έχουν οι άνθρωποι μεταξύ τους σε καθημερινή βάση και πώς πραγματοποίησαν τις πιο ασήμαντες αλλά ουσιαστικές καθημερινές δραστηριότητές τους.

Ο συνεταιρισμός ήταν ένα μέσο για ένα σκοπό, ένας μηχανισμός αυτοβοήθειας για την παροχή πρόσβασης σε βασικά είδη, σε θέσεις εργασίας και σε χρηματοοικονομική ασφάλεια, αλλά με το να οδηγούν τους ανθρώπους να ανταποκριθούν στις συλλογικές τους ανάγκες για τρόφιμα, εργασία και χρήματα, εργαζόμενοι από κοινού, ήξεραν ότι θα δημιουργούσαν προσωπικές σχέσεις, που θα πήγαιναν πέρα από τα τρόφιμα, την εργασία και τα χρήματα. Ήταν το θεμέλιο για μια πιο δίκαιη κοινωνία. Αυτό ήταν το μεγαλειώδες όραμα.

Αλλά πού είναι το σύγχρονο μεγαλειώδες όραμα; Τον δέκατο ένατο αιώνα, η ανάγκη ήταν για ένα όραμα, το οποίο θα προσέφερε ευκαιρίες σε όλους, όχι μόνο στους ευημερούντες. Σίγουρα, υπάρχουν πολλά μέρη σε όλο τον κόσμο σήμερα, όπου αυτό εξακολουθεί να είναι ζωτικής σημασίας, καθώς η ανισότητα παραμένει ένα τεράστιο πρόβλημα, αλλά θα υποστήριζα ότι υπάρχει μια ακόμη μεγαλύτερη προτεραιότητα σήμερα.

Ζούμε σε μια εποχή, όπου τα εμπορικά και εταιρικά συμφέροντα είναι τώρα πιο ισχυρά από τα έθνη, όπου η πολιτική εξουσία των κυβερνήσεων παραχωρείται στους ηγέτες των επιχειρήσεων και όπου οι κυβερνήσεις δεν έχουν πλέον την εξουσία να χειρίζονται τις μείζονες προκλήσεις που αντιμετωπίζουμε σήμερα: αλλαγή του κλίματος, τρομοκρατία, μετανάστευση και η συμβατική πολιτική προσπαθεί.

Οι πολίτες έχουν χάσει τον έλεγχο. Υπάρχει μια εμφανής αύξηση των λαϊκιστών υποψηφίων σε δημοκρατικές χώρες, με μία εντελώς λανθασμένη εικόνα της παλιομοδίτικης εξουσίας και της ικανότητάς τους να ασκούν την εξουσία, σαν να ζούσαν ακόμα στον κόσμο, όπως ήταν πριν από έναν αιώνα. Όταν η δημοκρατική πολιτική αγωνίζεται να κρατήσει το κεφάλι της πάνω από το νερό και η εταιρική εξουσία προχωρεί με πηδήματα και άλματα, ένας συνεταιρισμός, με ανθρωποκεντρικό όραμα, είναι εξαιρετικά αναγκαίος, για να επαναπροσδιορίσει την εξουσία των ατόμων στο σημερινό κόσμο. Η δημοκρατία και η επιλογή των καταναλωτών δεν επαρκούν πλέον, για να προστατεύσουν τα συμφέροντα των απλών ανθρώπων.

Δεν είναι τυχαίο ότι οι ηγέτες της πίστης διατυπώνουν έντονα αυτό το ζήτημα. Ο Πάπας Φραγκίσκος στην εγκύκλιο του *Laudate si'* (Φροντίζοντας το Κοινό μας Σπίτι) μιλά για ένα τεχνοκρατικό παράδειγμα στο οποίο η οικονομία δέχεται κάθε πρόοδο στην τεχνολογία με σκοπό το κέρδος, χωρίς ανησυχία για τις ενδεχόμενες αρνητικές επιπτώσεις της στους ανθρώπους. Υποστηρίζει ότι η πολιτική «δεν πρέπει να υποτάσσεται στην οικονομία, ούτε και η οικονομία να υπόκειται στις επιταγές ενός μοντέλου τεχνοκρατίας με γνώμονα την αποτελεσματικότητα». Υποστηρίζει ότι «εκτός αν οι πολίτες ελέγχουν την πολιτική εξουσία, εθνική, περιφερειακή και δημοτική, δεν θα είναι δυνατόν να ελέγχονται οι ζημιές στο περιβάλλον». Κάνει λόγο για το πώς η αρχή του κοινού καλού γίνεται αμέσως κάλεσμα στην αλληλεγγύη και μια προνομιακή επιλογή για τους φτωχότερους αδελφούς και αδελφές μας και για τις μελλοντικές γενιές. Και αναγνωρίζει ρητά τη δύναμη των συνεταιρισμών και πώς, ενώ η υπάρχουσα παγκόσμια τάξη πραγμάτων αποδεικνύεται αδύναμη να αναλάβει τις ευθύνες της, οι τοπικές οντότητες και ομάδες μπορούν να κάνουν την πραγματική διαφορά.

Στη δική μου χώρα, πριν από τις τελευταίες μας γενικές εκλογές το 2015, οι Επίσκοποι της Εκκλησίας της Αγγλίας δημοσίευσαν μια ανοικτή επιστολή στους ανθρώπους της εκκλησίας, με τίτλο "Ποιος είναι ο γείτονάς μου"; Υποστήριξαν ότι η επιδίωξη του κοινού καλού είναι μια Χριστιανική υποχρέωση και συμπεριλαμβάνεται στο ρόλο μας ως ψηφοφόρων, ότι η δική μας η δημοκρατία αποτύγχανε επειδή οι διαδοχικές κυβερνήσεις έχουν κάνει πολύ λίγα για να χειριστούν τις τάσεις που επηρεάζουν κατά κύριο λόγο τη διαμόρφωση της ζωής των απλών ανθρώπων, ότι το πρόβλημα ήταν ότι κανείς στην πολιτική σήμερα δεν έχει μια πειστική ιστορία για την επίτευξη μιας υγιούς ισορροπίας μεταξύ της εθνικής κυβέρνησης και της παγκόσμιας οικονομικής δύναμης, και ότι χρειαζόμαστε μια ειλικρινή περιγραφή του τρόπου με τον οποίο πρέπει να ζήσουμε στο μέλλον, για να μην κληρονομήσουν οι επόμενες γενιές, που είναι να έρθουν, έναν απογυμνωμένο και εξαντλημένο πλανήτη.

Είμαι βέβαιος ότι θα γνωρίζετε και άλλες παρόμοιες δηλώσεις από θρησκευτικούς και άλλους πνευματικούς ηγέτες. Φαίνεται ότι ζούμε σε μια εποχή όπου η πολιτική, οι επιχειρήσεις και η πίστη αλληλεπικαλύπτονται περισσότερο από ποτέ και χρειάζεται να δουλέψουν μαζί για την εξεύρεση λύσεων.

Πιστεύω ότι η άνοδος των κινημάτων αλληλεγγύης, η ανάπτυξη των κοινωνικών επιχειρήσεων και άλλες πρωτοβουλίες, όπως το να επιστρέψουμε στο υπεύθυνο εμπόριο αντικατοπτρίζουν επίσης μια υποβόσκουσα ευρεία δυσαρέσκεια με το *status quo* και μια δίψα για κάτι εναλλακτικό, το οποίο θα αντανakλά περισσότερο τις ανθρώπινες αξίες, την κοινότητα, την ανατροφή, την ευτυχία.

Σε μια αναζήτηση για κάτι πιο ανθρώπινο, περισσότερο βιώσιμο και πιο ρεαλιστικό, πιστεύω ότι είναι πιο πιθανό να βρεθούν καλές ιδέες ανάμεσα στις μητέρες που ενδιαφέρονται για τα παιδιά τους, παρά από τους σχεδιαστές συστημάτων και τους διαχειριστές διαδικασιών. Έχουμε περισσότερη ανάγκη της σκέψης του δεξιού ημισφαιρίου του εγκεφάλου από ό,τι του αριστερού. Περισσότερο χρειαζόμαστε την ήσυχη σοφία των πρώτων εθνών μάλλον, παρά την αυθάδη γνώση του μεταδιαφωτισμού, περισσότερο χρειαζόμαστε γυναικεία ηγεσία και όχι ανδρική.

Το μεγαλειώδες όραμα που χρειάζεται είναι αυτό που επανασυνδέει τους πολίτες, που τους δίνει νόημα και σημασία σε μια εποχή που θεωρούν ότι έχουν πολύ λίγη σημασία, είτε ως ψηφοφόροι, είτε ως εργαζόμενοι είτε ως πελάτες. Είναι ένα όραμα που αναγνωρίζει ότι οι πολίτες είναι οι μόνοι άνθρωποι που μπορούν να αντιμετωπίσουν την επικείμενες προκλήσεις της κλιματικής αλλαγής, της χρήσης ενέργειας, της διάθεσης αποβλήτων και της υγειονομικής περιθάλψης. Πιστεύουμε ότι οι συνεταιρισμοί έχουν ένα ρόλο να παίξουν στην κάλυψη αυτών των αναγκών;

Εμπορικές συναλλαγές

Ποιοι είναι λοιπόν οι τομείς στους οποίους αναμένουμε να δούμε τους συνεταιρισμούς να συναλλάσσονται στο μέλλον;

Είναι σαφώς συζητήσιμο ότι οι συνεταιρισμοί εξακολουθούν να διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στο λιανικό εμπόριο, καθώς είναι πιο ανοιχτοί σχετικά με την πηγή και το περιεχόμενο των τροφίμων, τη μεταχείριση των εργαζομένων, των προμηθευτών και των παραγωγών με πιο δίκαιο τρόπο και με το να προσφέρουν μια πιο βιώσιμη βάση για τη διανομή τροφίμων στον 21ο αιώνα. Ωστόσο, σε σύγκριση με την ακραία εκμετάλλευση των πελατών, που κυριαρχούσε στις αρχές του 19ου αιώνα, όπου η έλλειψη μεταφορών έκανε τον πραγματικό ανταγωνισμό απίθανο, ζούμε σε έναν πολύ διαφορετικό κόσμο σήμερα.

Αν επινοούσατε σήμερα για πρώτη φορά τη συνεργασία καταναλωτών ή πελατών, πιστεύω ότι υπάρχουν δύο πεδία, όπου θα ήταν πιο πιθανό να πείτε ότι οι απλοί πολίτες είναι πιο εξαρτημένοι και ευάλωτοι στην εκμετάλλευση.

Ο πρώτος τομέας είναι η φροντίδα. Εννοώ τη φροντίδα με την ευρύτερη έννοια, συμπεριλαμβανομένης της βασικής υγειονομικής περίθαλψης και τη φροντίδα των πιο ευάλωτων σήμερα στην κοινωνία μας, εκείνων που χρειάζονται περισσότερο την υποστήριξη άλλων ανθρώπων, για να ζήσουν: φροντίδα των ευάλωτων νέων, τη φροντίδα των ηλικιωμένων, τη φροντίδα των ατόμων με μακροχρόνιες σωματικές και ψυχικές δυσκολίες, φροντίδα των ατόμων με εθισμό στο αλκοόλ και άλλες ουσίες, φροντίδα των ατόμων που έχουν μπλέξει στον φαύλο κύκλο του εγκλήματος.

Στο Ηνωμένο Βασίλειο έχουμε μια κρίση περίθαλψης, όπου η Εθνική Υπηρεσία Υγείας και άλλες δημόσιες υπηρεσίες έχουν φτάσει στα όριά τους και όπου μια γήρανση του πληθυσμού με αυξανόμενες ανάγκες φροντίδας είναι πιθανό να κατακλύσει τις διαθέσιμες υπηρεσίες στο εγγύς μέλλον. Όπως και σε πολλές άλλες χώρες, όπου οι δημόσιες υπηρεσίες δεν φαίνονται πλέον να μπορούν να δώσουν μια απάντηση, απλά στρεφόμαστε στον ιδιωτικό τομέα, για να λύσουμε το πρόβλημα.

Εκτός από τη φροντίδα, δεν μπορεί και για δύο λόγους. Πρώτον, η ιδιωτική υγειονομική περίθαλψη αποτελεί επιλογή μόνο για αυτούς που μπορούν να την αντέξουν οικονομικά. Αναμφισβήτητα υπάρχουν πράγματα που μπορεί και κάνει η ιδιωτική υγειονομική περίθαλψη, αλλά ως σύστημα, αυτό δεν μπορεί να καλύψει τις ανάγκες του γενικού πληθυσμού.

Ο δεύτερος λόγος είναι ο εξής: υπάρχει μια θεμελιώδης διαφορά μεταξύ ενός επιχειρηματικού μοντέλου βασισμένου στη μεγιστοποίηση της αξίας των μετόχων για την επίτευξη ιδιωτικού κέρδους και την πράξη ενός ανθρώπου που προσφέρει από τον εαυτό του στον άλλο σε μια πράξη φροντίδας. Αυτό το επιχειρηματικό μοντέλο βασίζεται στην ανάπτυξη και τη ζήτηση, επιδιώκοντας την παροχή περισσότερων ιατρικών υπηρεσιών, περισσότερης «φροντίδας». Είναι δυνατή η εμπορευματοποίηση της διαδικασίας χορήγησης ιατρικής περίθαλψης στους ανθρώπους, αλλά θα υποστήριζα ότι αυτό δεν είναι περίθαλψη. Βλέπουμε συχνά ακραία παραδείγματα αυτού στο Ηνωμένο Βασίλειο, με κάποιες παταγώδεις αποτυχίες.

Εδώ στη Λατινική Αμερική, φυσικά, υπάρχει μια μεγάλη παράδοση συνεταιριστικής υγειονομικής περίθαλψης. Σε έναν αριθμό άλλων χωρών, υπάρχει ήδη μια καθιερωμένη παράδοση συνεταιρισμών στον τομέα της υγείας και της κοινωνικής πρόνοιας. Μιλώ ειδικότερα για τους κοινωνικούς συνεταιρισμούς στην Ιταλία και τη γενικευμένη χρήση των συνεταιρισμών στην περίθαλψη στην Ιαπωνία. Αλλά είμαστε πολύ πίσω στο Ηνωμένο

Βασίλειο και έχουμε πολλά να μάθουμε ακόμα.

Κατά την άποψή μου, αν σε πενήντα χρόνια θα κοιτάξουμε πίσω εκεί όπου η συνεταιριστική κίνηση θα έχει αυξηθεί περισσότερο στο Ηνωμένο Βασίλειο, πιστεύω ότι ένας τομέας θα είναι στην περίθαλψη. Αυτό δεν οφείλεται μόνο στο γεγονός ότι η ιδιωτική υγειονομική περίθαλψη και οι κρατικές παροχές έχουν τις οικονομικές προκλήσεις τους. Είναι επίσης εξαιτίας της τάσης προς μια δυαδική προσέγγιση, όπου οι πολίτες είναι καταναλωτές και οι ιατρικές υπηρεσίες ελέγχονται αποτελεσματικά από άλλους που τις παρέχουν. Ως άτομα, πρέπει να μάθουμε να φροντίζουμε πολύ καλύτερα την υγεία και την ευημερία μας. Χρειαζόμαστε να εργαζόμαστε ως κοινότητες συλλογικά για να καλύπτουμε τις ανάγκες περίθαλψης και ευημερίας. Χρειαζόμαστε εκπαιδευμένους επαγγελματίες που να μπορούν να πληρώνονται σωστά για να κάνουν τη δουλειά τους στην παροχή ειδικής υποστήριξης που δεν θα μπορούν να καλυφθούν από κάποιον άλλου, μέσα από τις κοινότητες. Αλλά το μέλλον της περίθαλψης, κατά την άποψή μου, βρίσκεται σε μια προσέγγιση συνεταιριστική, όπου αυτοί που χρειάζονται φροντίδα, εκείνοι που παρέχουν φροντίδα και εκείνοι που εργάζονται, για να παρέχουν περίθαλψη, εργάζονται συνεργατικά από κοινού, κάνοντας τη βέλτιστη χρήση των διαθέσιμων πόρων.

Αυτό είναι ένα πολύ μεγάλο θέμα, ίσως για μια άλλη μέρα, αλλά δεν πιστεύω ότι κρατικές υπηρεσίες ή οι εταιρίες επενδυτών θα επιλύσουν τη μελλοντική ανάγκη περίθαλψης της κοινωνίας.

Εάν ο πρώτος μου τομέας με τη μεγαλύτερη ανάγκη για συνεταιριστικό εμπόριο είναι σε σχέση με τις υπηρεσίες στους ανθρώπους (προσωπικές υπηρεσίες ή ανθρώπινες υπηρεσίες, όπως περιγράφεται σε ορισμένες χώρες), ο δεύτερος τομέας με τις μεγαλύτερες ανάγκες, είναι αυτό που αποκαλούμε στο Ηνωμένο Βασίλειο επιχειρήσεις κοινής ωφέλειας: ενέργεια (ηλεκτρική ενέργεια και φυσικό αέριο), νερό, αποχέτευση, τηλεπικοινωνίες και μέσα μαζικής μεταφοράς.

Η διαθεσιμότητα των υπηρεσιών κοινής ωφέλειας είναι, και στις μέρες μας θεωρείται, βασική απαίτηση, κάτι που οι χώρες επιδιώκουν να είναι στη διάθεση όλων των πολιτών. Στη χώρα μου όλες αυτές οι υπηρεσίες παρέχονταν σε κάποιο στάδιο από το κράτος, αλλά από τις αρχές της δεκαετίας του '80 και τις πολιτικές που ξεκίνησε η Margaret Thatcher, όλα αυτά μεταφέρθηκαν ή μεταφέρονται σε ιδιωτική ιδιοκτησία και, όπως έχει σχεδιαστεί το επιχειρηματικό μοντέλο, λειτουργούν όλα ως επιχειρήσεις, που επιδιώκουν τη βελτιστοποίηση της αξίας των μετοχών.

Επειδή οι επιχειρήσεις αυτές σε πολλές περιπτώσεις λειτουργούν ουσιαστικά ως μονοπώλια, συνειδητοποιήθηκε όταν αυτές, δημιουργήθηκαν ότι, προκρινόμενοι να προστατευτούν τα συμφέροντα των πελατών από την υπερβολική χρέωση και τις κακές υπηρεσίες, ένα σύνολο κανονισμών ήταν απαραίτητο. Έτσι έχουμε ρυθμιστή για την ηλεκτρική ενέργεια, για το φυσικό αέριο, για το νερό, για τις τηλεπικοινωνίες, για το σιδηρόδρομο και πολλά άλλα εκτός από αυτά. Είναι ένα σύστημα το οποίο λειτουργεί άσχημα από πολλές απόψεις. Πληρώνουμε υψηλές τιμές και λαμβάνουμε κακές υπηρεσίες. Στα ανώτερα στελέχη των εν λόγω εταιρειών καταβάλλονται υπερβολικά υψηλοί μισθοί για τη λειτουργία των επιχειρήσεων που δεν δικαιολογούν τέτοιες ανταμοιβές. Και οι επιχειρήσεις χρηματοδοτούνται από ακριβό μετοχικό κεφάλαιο εισηγμένο στο Χρηματιστήριο του Λονδίνου.

Είναι το λανθασμένο επιχειρηματικό μοντέλο και το μοντέλο ιδιοκτησίας για αυτά που είναι ουσιαστικά δημόσια ή κοινοτικά περιουσιακά στοιχεία. Γιατί τα ιδιωτικά συμφέροντα πρέπει να αποκομίζουν οικονομική αξία από τη λειτουργία των δημόσιων περιουσιακών στοιχείων που θα έπρεπε απλά να λειτουργούν προς όφελος όλων μας;

Αυτό δεν είναι μόνο ένα ζήτημα της αξίας που απολαμβάνουν οι πελάτες για τα χρήματα που καταβάλλουν αγοράζοντας βασικές υπηρεσίες που όλοι χρειάζονται. Ο τρόπος με τον οποίο τα εν λόγω κοινοτικά περιουσιακά στοιχεία κατέχονται και λειτουργούν, αποτελεί ο ίδιος θέμα ανησυχίας για όλους εμάς και τις μελλοντικές γενιές. Δεν θα πρέπει τα ιδιωτικά οικονομικά συμφέροντα να λαμβάνουν τις μεγάλες αποφάσεις επηρεάζοντας το μέλλον των φυσικών πόρων του πλανήτη. Αυτά είναι όλα δημόσια περιουσιακά στοιχεία που θα μπορούσαν και έπρεπε να ανήκουν και να λειτουργούν προς όφελος όλων των πολιτών, όχι μόνο ολίγων.

Έτσι, για μένα, ακριβώς, όπως οι άνθρωποι χρειάζονταν τους συνεταιρισμούς για να τους παρέχουν πρόσβαση στα τρόφιμα το 1850, αυτοί είναι οι ισοδύναμοι τομείς, όπου χρειαζόμαστε συνεταιρισμούς για να καλύψουμε τις ανάγκες μας σήμερα. Προσωπικές υπηρεσίες και υπηρεσίες κοινής ωφέλειας. Ούτε τα κράτη, ούτε η ιδιωτική επιχείρηση μπορούν να παράσχουν μια μακροπρόθεσμη λύση, αλλά κάποια μορφή συνεταιριστικής ιδιοκτησίας, πιστεύω, μπορεί.

Αυτοί είναι επίσης τομείς με υψηλό και συνεχές επίπεδο ζήτησης, γεγονός που τους καθιστά σχετικά μικρότερου κινδύνου, αντί, ας πούμε, σε πιο κερδοσκοπικούς ή δημιουργικούς τομείς. Επιπλέον, τόσο οι προσωπικές υπηρεσίες όσο και οι επιχειρήσεις κοινής ωφέλειας είναι επίσης πεδία, όπου υπάρχει μια πολύ σημαντική ανάγκη για όλους μας να αλλάξουμε μεμονωμένα τις συμπεριφορές μας και να γίνουμε πιο υπεύθυνοι πολίτες:

δίνοντας μεγαλύτερη προσοχή στη δική μας υγεία και ευημερία, έτσι ώστε να συμβάλουμε στη μείωση του κόστους περίθαλψης, να είμαστε πιο προσεκτικοί με τη χρήση της ενέργειας, με τον τρόπο με τον οποίο διαθέτουμε τα απόβλητα και στο πώς διαχειριζόμαστε τους φυσικούς πόρους. Αυτοί είναι επομένως οι τομείς στους οποίους πρέπει να είμαστε κάτι περισσότερο από απλώς πελάτες, περισσότερο από καταναλωτές και όπου μια πραγματική σχέση με την οργάνωση αποκτά νόημα.

Κεφαλαιακές ευκαιρίες

Έτσι, εδώ είναι το σημείο, όπου επιστρέφω στο κύριο θέμα αυτής της συνόδου: στο κεφάλαιο.

Στο ιστορικό τμήμα παραπάνω, εξήγησα πώς η νομοθεσία, που θεσπίστηκε το 1852, ξεκλείδωσε τις αποταμιεύσεις (τα μη αποσυρθέντα μερίσματα) των ανθρώπων της εργατικής τάξης και τους επέτρεψε να χρησιμοποιηθούν για τους σκοπούς τους και για τον ευρύτερο κοινοτικό σκοπό, όπως για τη χρηματοδότηση συνεταιριστικών καταστημάτων και πολλά άλλα εκτός από αυτά. Η αξιοσημείωτη ανάπτυξη του συνεταιριστικού κεφαλαίου συνέβη επειδή στο σημείο εκείνο δεν υπήρχαν διαθέσιμες χρηματοπιστωτικές υπηρεσίες για αυτούς τους ανθρώπους και το συνεταιριστικό εμπόριο εξυπηρετούσε μια ζωτική ανάγκη.

Αλλά στον 21ο αιώνα, τα πράγματα είναι πολύ διαφορετικά. Ο σύγχρονος κλάδος χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών (συμπεριλαμβανομένων των συνεταιρισμών) ανταποκρίνεται γενικά στις ανάγκες μας, όσον αφορά στην καθημερινή διαχείριση μετρητών. Δεν υπάρχει ισοδύναμη ευκαιρία σαν αυτή που βρήκαν τα συνεταιριστικά καταστήματα στο Ηνωμένο Βασίλειο τον 19ο αιώνα. Ωστόσο, θα υποστήριζα ότι υπάρχει ένα ακόμα μεγαλύτερο κενό στην παροχή χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών σήμερα, και αυτό σχετίζεται με τις αποταμιεύσεις μας για τη συνταξιοδότηση.

Η παροχή συντάξεων στους συνταξιούχους είναι μεγάλη «επιχείρηση». Όσοι εργάζονται για μεγαλύτερες οργανώσεις (και σε ορισμένες χώρες όπως το Ηνωμένο Βασίλειο, ακόμη και εκείνοι που εργάζονται για μικρές επιχειρήσεις) είναι πιθανό να αποτελούν μέρος ενός συνταξιοδοτικού προγράμματος στο οποίο και οι ίδιοι και οι εργοδότες τους συμβάλλουν. Αυτοί που είναι αυτοαπασχολούμενοι, όπως εγώ και, ίσως ορισμένοι από εσάς, που δεν ανήκουν σε εταιρικό συνταξιοδοτικό σύστημα κάνουν συνήθως τις δικές τους ρυθμίσεις για τη σύσταση των συντάξεών τους για τη συνταξιοδότηση. Και στις δύο περιπτώσεις, είναι πιθανό ότι τα χρήματα υπόκεινται σε διαχείριση μέσω κεφαλαίων, τα οποία διαχειρίζονται ειδικοί που προσπαθούν να διασφαλίσουν ότι, τα χρήματά μας διατηρούν την αξία τους όσο το δυνατόν περισσότερο και παράγουν ανάπτυξη.

Τα χρήματα που κρατάμε στην άκρη για τα χρόνια των γηρατειών μας είναι το κεφάλαιό μας. Μέσα από πολλές και σύνθετες ρυθμίσεις, μεγάλο μέρος αυτού είναι το κεφάλαιο που χρησιμοποιούν οι επιχειρήσεις, όπως περιεγράφηκε στην εισαγωγή μου νωρίτερα. Είναι τα χρήματα που χρησιμοποιούν οι επιχειρήσεις για τους σκοπούς των δραστηριοτήτων τους. Υποστήριξα ότι, όταν αναθέτουμε τα χρήματά μας σε μια εταιρεία, μπαίνουμε σε μια σχέση με αυτήν την εταιρεία: παρέχουμε τα χρήματα και τα χρησιμοποιούν με το σωστό τρόπο για τους σκοπούς των συναλλαγών τους και παράλληλα με τον τρόπο αυτό παράγουν την καλύτερη οικονομική επιστροφή που μπορούν να μας δώσουν. Αυτή είναι η συμφωνία.

Αλλά τι γίνεται, εάν δεν είναι αυτή η συμφωνία που θέλουμε πια; Τι θα γινόταν αν προτιμούσαμε αυτές οι εταιρείες, όχι απλά, να μεγιστοποιήσουν την αξία των μετόχων, αλλά να συμπεριφερθούν με τρόπο πιο κοινωνικά υπεύθυνο; Τι θα γινόταν αν προτιμούσαμε να μην πληρώνουν τα στελέχη τους με τόσο υψηλούς μισθούς; Ή να πληρώνουν τους χαμηλόμισθους εργαζομένους τους με ένα μισθό που να μπορείς να ζήσεις, ή να οργάνωναν τις υποθέσεις τους για να πληρώσουν δίκαιο φόρο για τις δραστηριότητές τους, ή να είχαν καλύτερη μέριμνα για τη χρήση ενέργειας ή τη διάθεση των αποβλήτων;

Το πρόβλημα είναι ότι δεν είναι αυτή η συμφωνία. Ενώ θεωρητικά, εμείς, ως οι τελικοί μέτοχοι θα πρέπει να είμαστε σε θέση να επηρεάζουμε την εταιρική συμπεριφορά, στην πράξη δεν μπορούμε. Είμαστε πολύ απομακρυσμένοι, πολύ μικροί και σε κάθε περίπτωση το σύστημα έχει δημιουργηθεί, για να μεγιστοποιήσει την κερδοφορία των ιδιωτικών συμφερόντων (τα δικά μας, ειρωνικά), και όχι για να προάγει το κοινό συμφέρον.

Όταν ένας πολύ γνωστός κατασκευαστής αυτοκινήτων εκτέθηκε πρόσφατα, εξαιτίας της εγκατάστασης συσκευών που αποσκοπούσαν στην εξαπάτηση του ρυθμιστή των εκπομπών

καυσαερίων, η ανησυχία των επενδυτών δεν ήταν ότι είχαν εγκαταστήσει αυτές τις συσκευές, αλλά ότι είχε αποκαλυφθεί ότι εγκαθιστούσε τέτοιου είδους συσκευές. Ακριβώς όπως οι εφημερίδες που πιάστηκαν να «παρεμβαίνουν» στα τηλέφωνα των ανθρώπων, για να βγάλουν ιστορίες και οι τράπεζες που πιάστηκαν να συνωμοτούν για να καθορίσουν τα επιτόκια. Το ενδιαφέρον των επενδυτών είναι απλώς να περιορίσουν τη ζημία στην τιμή της μετοχής. Απλώς πληρώνουν το πρόστιμο, διευθετούν τις αξιώσεις των διασημοτήτων, κάνουν μία συμφωνία με τον ρυθμιστή. Αυτό δεν είναι ένα σύστημα που λειτουργεί για εμάς.

Η αδυναμία μας ως παρόχων του κεφαλαίου σήμερα, σημαίνει ότι η «σχέση» μας είναι νεκρή. Στην πραγματικότητα, το μοντέλο ιδιοκτησίας επενδυτών είναι πλέον μόνιμα «κολλημένο» στην ιδέα της μεγιστοποίησης της αξίας των μετόχων, ακόμη και αν αυτό δεν το θέλουν οι μέτοχοι. Είναι σαν η επιχείρηση να έχει αιχμαλωτιστεί από μία ιδέα ιδιωτικής απληστίας και πρέπει να απελευθερωθεί για να εργαστεί για το κοινό καλό.

Στο Ηνωμένο Βασίλειο, πραγματοποιήσαμε μια πολύ μακρά αναθεώρηση του εταιρικού δικαίου, προτού ψηφιστεί ο νόμος περί Εταιρειών το 2006 και στο πλαίσιο αυτής της ανασκόπησης, εξετάστηκε το κατά πόσον η αρχή υπεροχής των μετόχων, θα πρέπει να περιοριστεί με κάποιο τρόπο. Στην πραγματικότητα δεν έγινε αληθινή αλλαγή, παρά μόνο ζεστά λόγια λέχθηκαν για το ότι πρέπει να ληφθούν υπόψη τα συμφέροντα των εργαζομένων, των προμηθευτών, των κοινοτήτων, του περιβάλλοντος κλπ.

Το επιχειρήμά μου είναι το εξής. Η συμφωνία που μας προσφέρεται από την ιδιοκτησία των επενδυτών δεν είναι πλέον η σωστή συμφωνία. Αν και πολλοί μπορεί ακόμα να προτιμούν να συνεχίσουν να επενδύουν τα χρήματά τους σε επιχειρήσεις, που επικεντρώνονται μόνο σε οικονομικά αποτελέσματα, εκείνοι από εμάς για τους οποίους η μεγιστοποίηση της κερδοφορίας δεν είναι η μόνη ή και η κορυφαία προτεραιότητα και που θέλουν κάτι άλλο, πρέπει να στραφούμε κάπου αλλού. Πρέπει να βρούμε μια νέα τοποθέτηση για το κεφάλαιό μας.

Αλλά αν δεν θέλουμε τη συμφωνία ιδιοκτησίας επενδυτών, ποια είναι η συμφωνία που θέλουμε; Τι θα γινόταν αν εξετάζαμε τη μετατόπιση των αποταμιεύσεών μας από την ιδιοκτησία των επενδυτών σε κάτι συνεταιριστικό; Για να συμβεί αυτό, τι θα πρέπει να περιλαμβάνει μια συνεταιριστική συμφωνία κεφαλαίου; Και είναι όλα τα ως άνω, αυτά που οι συνεταιρισμοί προσφέρουν στις μέρες μας;

5. Μια συνεταιριστική συμφωνία κεφαλαίου

Έτσι, επιστρέφουμε στο κύριο θέμα του κεφαλαίου. Τι θα έπρεπε να κάνουμε σήμερα στο πλαίσιο αυτό; Αν έχω δίκιο ότι έχουμε το κεφάλαιο, αλλά είναι σε λάθος θέση, εάν υπάρχει ευκαιρία το συνεταιριστικό εμπόριο να γίνει το κύριο και να εκπληρώσει μια ανάγκη, όπου η κρατική πρόνοια και η ιδιοκτησία των επενδυτών δεν μπορούν ή δεν την εκπληρώνουν, τι πρέπει να κάνουμε; Πώς τοποθετούμε τη συνεταιριστική επιχείρηση ως τον τόπο, όπου θα πρέπει να φέρεις το κεφάλαιό σου και να το καταστήσεις πιο πιθανό να παραδώσουμε έναν καλύτερο κόσμο στις μελλοντικές γενιές;

Φυσικά δεν υπάρχει μία και απλή απάντηση σε αυτό. Ωστόσο, πιστεύω ότι αυτή είναι μια κρίσιμη εποχή αλλαγών για τους λόγους που ανέφερα, όπου διαμορφώνονται μεγάλες ιδέες και όπου η ευόδωση αυτών των ιδεών μπορεί να επιτευχθεί μόνο εάν έχουμε τις σωστές συνομιλίες και διάλογο. Αυτός είναι ο λόγος που νομίζω ότι αυτή η εκδήλωση στο Μοντεβιδέο είναι τόσο σημαντική. Δεν φαντάζομαι ότι εμείς οι δικηγόροι θα έχουμε αυτές τις μεγάλες ιδέες, καθώς μοιάζουμε περισσότερο με τις μαιές που μπορούν να βοηθήσουν τους άλλους να φέρουν στον κόσμο την επόμενη γενιά σκέψης. Πρέπει, λοιπόν, να κάνουμε τη δουλειά μας.

Θέλω λοιπόν να τελειώσω με τρεις σύντομες σκέψεις που ελπίζω ότι θα βοηθήσουν σε αυτό: μία για τη γλώσσα, μία για τη διατύπωση μιας συνεταιριστικής συμφωνίας κεφαλαίου και μία για τη δημιουργία των οργανώσεων που μπορούν να παράγουν μια συνεταιριστική συμφωνία κεφαλαίου.

Γλώσσα

Πρώτα η γλώσσα. Είναι πολύ δύσκολο να έχουμε χρήσιμες συνομιλίες χωρίς τη γλώσσα να εκφράζει αυτό που απαιτείται. Έχουμε μεγάλο μειονέκτημα σήμερα. Δεδομένου ότι οι συνεταιρισμοί είναι περιθωριακοί και η ιδιοκτησία επενδυτών κυριαρχεί στον κόσμο των επιχειρήσεων, η γλώσσα αντιμετώπισης των επιχειρήσεων κυριαρχεί και γενικά εκφράζει

την προοπτική και την άποψη της ιδιοκτησίας επενδυτών. Πολλές από τις λέξεις που χρησιμοποιούνται υπονοούν την ύπαρξη του σχήματος της ιδιοκτησίας των επενδυτών και για πολλούς ανθρώπους, μπορούν να γίνουν κατανοητές μόνο στο πλαίσιο αυτό. Η γλώσσα των εταιρειών, των αγορών, των διεθνών λογιστικών προτύπων, των χρηματοοικονομικών μετρήσεων και των ανταμοιβών.

Νομίζω ότι ο Frank Lowery και ο Wayne Schatz ασχολούνται επαρκώς με αυτό το θέμα στο δοκίμιό τους στη δημοσίευση της ICA «The Capital Conundrum» (Ο Γρίφος του Κεφαλαίου), όπου επισημαίνουν τα ακόλουθα: «Οι οικονομολόγοι είναι νησιά σε μια θάλασσα από επιχειρήσεις ιδιοκτησίας επενδυτών. Ως νησιά, υιοθετούν τη γλώσσα και τις έννοιες του κόσμου γύρω τους, ακόμα και όταν ξέρουν ότι δεν είναι γι' αυτά και δεν τους ταιριάζουν.»

Αν χρησιμοποιήσουμε τις λέξεις «επενδυτής» και «επένδυση» στο πλαίσιο της προσέγγισης κεφαλαίων για τους συνεταιρισμούς, αναλαμβάνουμε μεγάλο ρίσκο. Διακινδυνεύουμε να δώσουμε την εντύπωση σε όσους δεν έχουν το υπόβαθρό μας ότι οι συνεταιρισμοί επιδιώκουν να βελτιστοποιήσουν την αξία των μετόχων. Δεν εξηγούμε τον ριζικά διαφορετικό στόχο των συνεταιρισμών και υιοθετώντας τη γλώσσα της ιδιοκτησίας των επενδυτών, προκαλούμε σύγχυση.

Ακόμα και οι φράσεις που φαινομενικά εφευρέθηκαν για να περιγράψουν μια διαφορετική προσέγγιση δεν είναι χρήσιμες. Φράσεις όπως «όχι για κέρδος» [not for profit] (στο Ηνωμένο Βασίλειο) ή "μη κερδοσκοπικοί" [non-profit] (στις ΗΠΑ) δίνουν μια εντύπωση οργανώσεων, που δεν είναι πραγματικά εμπορικοί, και ίσως μάλλον ιδεαλιστικοί.

Για μένα, μια άλλη δύσκολη φράση είναι «τα ενδιαφερόμενα μέρη» [stakeholders], η οποία χρησιμοποιείται για να ορίσει μια ομάδα ενδιαφερόμενων ανθρώπων, για παράδειγμα, ως πελάτες, εργαζόμενοι ή κάτοικοι της περιοχής. Αλλά είναι μια λέξη που περιγράφει μια ομάδα έναντι μίας άλλης. Είναι μια λέξη που συνεπάγεται σύγκρουση συμφερόντων ή μια αντίθεση που βασίζεται σε ανταγωνιστικά συμφέροντα. Χρειαζόμαστε μία γλώσσα που να αναγνωρίζει και να σέβεται τα νόμιμα συμφέροντα των πελατών, των εργαζομένων και των πολιτών, αλλά και να δημιουργεί τις βάσεις για συνεργασία και συνεργατισμό και όχι για συγκρούσεις. Μπορεί να χρειαστεί να χρησιμοποιήσουμε διαφορετική και πιθανώς νέα γλώσσα για να επικοινωνούμε σωστά.

Πρέπει να ασχοληθούμε πραγματικά με τη γλώσσα, τόσο μεταξύ δικαιοδοσιών όταν μιλάμε ο ένας στον άλλο, αλλά ιδιαίτερα και κυρίως, όταν μιλάμε σε όσους δεν έχουν

συνεταιριστικό υπόβαθρο. Από την εμπειρία μου, όταν συνεργαζόμαστε με μια νέα ομάδα ανθρώπων, που δεν έχουν το ίδιο με εμάς υπόβαθρο, το πρώτο στάδιο είναι μια διαδικασία αποδόμησης, προκειμένου να δημιουργηθεί μια κοινή αντίληψη με σαφή γλώσσα. Ακόμη και αυτή η διαδικασία μπορεί να είναι διαφωτιστική για πολλούς ανθρώπους.

Αυτό είναι βασικά θέμα εκπαίδευσης. Μπορεί να εκπλαγείτε που δεν ανέφερα προηγουμένως τη συνεταιριστική εκπαίδευση παράλληλα με την περίθαλψη και τις υπηρεσίες κοινής ωφέλειας. Πιστεύω πραγματικά ότι η συνεταιριστική εκπαίδευση είναι μια πρωταρχική απαίτηση για όλο αυτό το ζήτημα. Χωρίς εκπαίδευση, δεν μπορούμε να αναπτύξουμε τη γλώσσα, να επικοινωνήσουμε ιδέες και να συμμετέχουμε στις συζητήσεις που είναι θεμελιώδεις για την αλλαγή. Είναι τόσο σημαντικό εμείς οι δικηγόροι να ασχοληθούμε πλήρως με αυτή την εκπαιδευτική διαδικασία. Αν προσδοκούμε να διευκολύνουμε την αλλαγή, θα πρέπει πιθανώς να αφιερώσουμε τόσο πολύ χρόνο στην εκπαίδευση, όπως κάνουμε στο γραφείο. Αυτό είναι ένα μεγάλο ζήτημα για εμάς.

Μια συνεταιριστική συμφωνία για το κεφάλαιο

Έτσι, προχωράμε στο δεύτερο σύντομο προβληματισμό μου, που είναι η συνεταιριστική συμφωνία για το κεφάλαιο. Αν προσπαθούσαμε να περιγράψουμε τα βασικά χαρακτηριστικά του τι το «συνεταιριστικό κεφάλαιο» προσπαθούσε να επιτύχει, πιστεύω (αν και υπάρχει πολύ περιθώριο συζήτησης εδώ), ότι θα ήταν ουσιαστικά ως εξής:

- Τα μέλη παρέχουν κεφάλαιο στον συνεταιρισμό για να το χρησιμοποιήσει για την άσκηση της εμπορικής του δραστηριότητας
- Η οργάνωση ασκεί τις δραστηριότητές της σε ορθή και δίκαιη βάση, επιδιώκοντας να συναλλάσσεται με τέτοιο τρόπο που να αποφεύγει την εκμετάλλευση και να μην προκαλεί καταπίεση ή βλάβη. Ουσιαστικά λειτουργεί για το κοινό καλό, λαμβάνοντας δεόντως υπόψη

τα συμφέροντα των ανθρώπων που επηρεάζονται περισσότερο από την επιχείρηση, γενικά των πελατών, των εργαζομένων και των πολιτών της περιοχής αλλά και την αναγνώριση των συμφερόντων εκείνων που παρέχουν κεφάλαιο, των άλλων που συμβάλλουν στην επιχείρηση π.χ. σε εθελοντική βάση, όπως στο πλαίσιο της περιθαλψής και των μελλοντικών γενεών.

- Τα μέλη έχουν δικαιώματα σε σχέση με τον τρόπο λειτουργίας της επιχείρησης, μέσω συμμετοχής και δημοκρατικής διακυβέρνησης, συμβάλλοντας έτσι ώστε η επιχείρηση να επιτυγχάνει τον στόχο της. Τα μέλη δικαιούνται αποζημίωσης για τη χρήση του κεφαλαίου τους με βάση τα αποτελέσματα των συναλλαγών, στο πλαίσιο της δίκαιης και ισότιμης βάσης των εμπορικών συναλλαγών.
- Τα μέλη μπορούν να αποσύρουν το κεφάλαιό τους είτε σε συμφωνημένα σημεία, είτε σύμφωνα με τους όρους του κεφαλαίου μετά από 5 ή 10 χρόνια, ή στο μεταξύ μπορούν να μεταβιβάσουν / να πουλήσουν τις μερίδες τους σε άλλο μέλος. Οι μερίδες παραμένουν στην ονομαστική τους αξία.

Αυτά τα χαρακτηριστικά, που θα τα αποκαλούσα, συνεταιριστική κεφαλαιακή συμφωνία θα απαιτήσουν νομικά χρηματοπιστωτικά μέσα, τα οποία έχουν σχεδιαστεί, για να υλοποιήσουν μια τέτοιου είδους συμφωνία και αυτό θα απαιτήσει νομική μεταρρύθμιση στο Ηνωμένο Βασίλειο. Σε μία πολύ σύντομη περίληψη μιλάμε για:

□ Ίδιο κεφάλαιο κάλυψης ζημιών (στη γλώσσα της διεθνούς λογιστικής), το οποίο είναι μόνιμο με την έννοια ότι είναι κεφάλαιο που μπορεί να επιστραφεί μόνο στους παρόχους κατ' επιλογή του συνεταιρισμού. Αυτό μπορεί να είναι σε καθορισμένη βάση, όπως μετά από 5 ή 10 χρόνια. Αυτό θα πρέπει να λαμβάνει υπόψη την έξοδο των ιδιοκτητών του κεφαλαίου. Στο Ηνωμένο Βασίλειο έχουμε και δυνάμενο να αποσυρθεί μετοχικό κεφάλαιο, δηλαδή μιλάμε για το κεφάλαιο, που τα μέλη μπορούν να αποσύρουν κατά βούληση, μάλλον σαν να παίρνουν χρήματα από ένα λογαριασμό καταθέσεων. Τέτοιες ρυθμίσεις μπορούν και πρέπει να συνεχιστούν για ορισμένες χρήσεις και καταστάσεις, αλλά δεν νομίζω ότι είναι

κατάλληλα για το πλαίσιο που έχω περιγράψει.

□ Αποζημίωση θα πρέπει να καταβάλλεται στον ιδιοκτήτη του κεφαλαίου ανάλογα με τα αποτελέσματα των δραστηριοτήτων του συνεταιρισμού. Ενδεικτικό ή μέγιστο επίπεδο αποζημίωσης μπορεί να καθορίζεται στο χρηματοοικονομικό μέσο. Αλλά θα πρέπει να καταστεί σαφές στο καταστατικό του συνεταιρισμού και στο χρηματοπιστωτικό μέσο, ότι η αποζημίωση είχε ως σκοπό να είναι σε δίκαιη και υπεύθυνη βάση, λαμβάνοντας υπόψη όλα τα σχετικά συμφέροντα.

□ Οι μερίδες θα παραμένουν στην ονομαστική τους αξία. Θα μπορούσαν να μεταβιβαστούν μεταξύ μελών που υπόκεινται στους κανόνες της κάθε συνεταιρισμού, αλλά δεν θα μπορούσαν να είναι διαπραγματεύσιμες στο χρηματιστήριο. Συμφωνώ με τον Tom Webb , τον Frank Lowery και τον Wayne Schatz και άλλους, ότι δεν μπορείς να αναμίξεις διαφορετικούς τύπους κεφαλαίου σε μια ενιαία εταιρική οντότητα: είναι είτε συνεταιριστικό κεφάλαιο είτε είναι καθαρά κερδοσκοπικό κεφάλαιο (ιδιοκτησία επενδυτών). Το κεφάλαιο δεν μπορεί να εξυπηρετεί δύο κυρίους.

□ Οι πάροχοι κεφαλαίου, οι οποίοι θα είναι μέλη του συνεταιρισμού, θα έχουν δικαίωμα σε ορισμένα δικαιώματα, για να διασφαλιστεί ότι η φωνή του κεφαλαίου θα ακούγεται παράλληλα με τη φωνή των πελατών, των εργαζομένων και άλλων συμφερόντων. Θεωρείται ότι αυτοί που παρέχουν κεφάλαια θα είναι ήδη μέλη του συνεταιρισμού, ως πελάτες, εργαζόμενοι κλπ. Οποιαδήποτε πρόσθετα δικαιώματα μπορεί να έχουν ως πάροχοι του κεφαλαίου, θα περιοριζόταν σε ό,τι ήταν απαραίτητο για την επίτευξη της κατάλληλης ισορροπίας, με σκοπό να προσελκύσουν τους ανθρώπους να χορηγήσουν το κεφάλαιό τους στον συνεταιρισμό.

Φροντίζοντας τους συνεταιρισμούς

Πιστεύω ότι όλοι έχουμε να διαδραματίσουμε ένα ρόλο, εργαζόμενοι στις δικές μας δικαιοδοσίες, για να διασφαλίσουμε ότι οι τοπικοί μας νόμοι επιτρέπουν την υλοποίηση αυτών των ιδεών.

Πρέπει επίσης να διαδραματίσουμε ένα ρόλο υποστηρίζοντας την εξέλιξη και την εμφάνιση και τη δημιουργία συνεταιρισμών που λειτουργούν σύμφωνα με τις αρχές, που έχω περιγράψει παραπάνω. Ίσως αυτό να συμβαίνει ήδη στη χώρα σας ή να είστε σε μια πορεία που οδηγεί προς αυτό το είδος μέλλοντος.

Από την άποψη της δικής μου χώρας, αν και έχει σημειωθεί πρόοδος, έχουμε πολύ δρόμο ακόμη να διανύσουμε. Εκτός από το γεγονός ότι ο τομέας των συντάξεών μας κυριαρχείται εξ ολοκλήρου από την ιδιοκτησία των επενδυτών και δεν είναι προσαρμοσμένος έτσι, ώστε να επιτρέπουν στους ανθρώπους να αποταμιεύουν για τη συνταξιοδότησή τους δια μέσω των συνεταιρισμών. Οι συνεταιρισμοί μας οι ίδιοι δεν θέλουν γενικά να προσελκύσουν κεφάλαια σε αυτή τη βάση.

Είναι σύνηθες για τα μέλη των μεγαλύτερων συνεταιρισμών λιανικής πώλησης να έχουν ονομαστικό μετοχικό κεφάλαιο μόνο £ 1. Αυτό είναι δυνατό, επειδή οι περισσότεροι από αυτούς τους συνεταιρισμούς δεν επιθυμούν πλέον να χρησιμοποιούν το παραδοσιακό και δυνάμενο να αποσυρθεί μετοχικό κεφάλαιο και, διότι έχουν ιστορικά αποθεματικά, που έχουν δημιουργηθεί τα τελευταία 100 χρόνια και περισσότερα, γεγονός που έχει καλύψει τις ανάγκες τους. Μερικοί συνεταιρισμοί διερευνούν τώρα τη δυνατότητα προσέλκυσης ξένου κεφαλαίου για άλλη μια φορά, ως φθηνότερη επιλογή από το δανεισμό χρημάτων από τις τράπεζες.

Αλλά πώς θα περιγράψουν τη συμφωνία που προσφέρουν στα μέλη; Η προσδοκία είναι ότι θα επικεντρωθεί κυρίως στην αποζημίωση που προσφέρεται για τη χρησιμοποίηση του κεφαλαίου. Αλλά πιστεύω ότι οι παρούσες συνθήκες απαιτούν μια σαφή διατύπωση μιας συνεταιριστικής προσέγγισης για τις συναλλαγές και για το ποια θα είναι η συνεταιριστική υπόσχεση στα μέλη.

Εάν δοθεί μια τέτοια υπόσχεση, τότε είναι σημαντικό οι συνεταιρισμοί να μπορούν να μετρήσουν τις επιδόσεις τους έναντι οποιασδήποτε τέτοιας υπόσχεσης και να δίνουν αναφορά στα μέλη για την πρόοδο. Εδώ πιστεύω ότι πολύ καλή δουλειά πραγματοποιήθηκε τα τελευταία χρόνια στο Ηνωμένο Βασίλειο και αλλού, για την προώθηση της προσέγγισης για την παρακολούθηση και την αναφορά ενός πολύ ευρύτερου φάσματος αποτελεσμάτων από απλώς την αναφορά της κερδοφορίας της επιχείρησης. Η μεταχείριση των εργαζομένων ή των συναδέλφων, των προμηθευτών, της τοπικής κοινότητας, η πληρωμή φόρων, η ανακύκλωση, η διάθεση αποβλήτων, οι πηγές ενέργειας και η χρήση αυτής της ενέργειας, είναι τομείς στους οποίους έχει σημειωθεί μεγάλη πρόοδος και αυτό συμβάλλει

στην ευρύτερη και ολοκληρωμένη πληροφόρηση για το πόσο δίκαια και υπεύθυνα συμπεριφέρεται ένας συνεταιρισμός.

Η μέτρηση και η υποβολή εκθέσεων είναι θεμελιώδους σημασίας, αλλά έχει νόημα μόνο, αν στη συνέχεια παρέχει τη βάση για όσους βρίσκονται σε θέσεις ευθύνης να δίνουν μια περιγραφή των πράξεών τους και να λογοδοτούν στα μέλη. Η εξέλιξη της συνεταιριστικής διακυβέρνησης στο Ηνωμένο Βασίλειο (και στις χώρες σας επίσης, φαντάζομαι) ανταποκρίνεται συνεχώς στις μεταβαλλόμενες συνθήκες.

Το παραδοσιακό μοντέλο διακυβέρνησης της Rochdale με δημοκρατικά εκλεγμένο συμβούλιο και μία ξεχωριστή ομάδα υπαλλήλων διαχείρισης (που δεν είναι μέλη του διοικητικού συμβουλίου) είναι το τωρινό αντικείμενο σοβαρού προβληματισμού. Πολλά θα έχουν ακούσει για τις αλλαγές στο Cooperative Group, όπου αυτό το μοντέλο έχει απορριφθεί και αντικατασταθεί από κάτι που μοιάζει πολύ με τη διακυβέρνηση μιας ανώνυμης εταιρείας, όπου οι περισσότερες από τις εξουσίες ασκούνται από ένα συμβούλιο εκτελεστικών και μη εκτελεστικών μελών και πολύ πιο περιορισμένη δύναμη δίνεται στους δημοκρατικά εκλεγμένους αντιπροσώπους.

Η άποψή μου είναι ότι υπάρχουν σοβαρές αδυναμίες σε αυτήν την προσέγγιση, αλλά οι αλλαγές έγιναν ως απάντηση σε συγκεκριμένες προκλήσεις για την επιχείρηση. Δεν έχω καμία αμφιβολία ότι θα υπάρξουν περαιτέρω μεταρρυθμίσεις κάποια στιγμή στο μέλλον, αλλά επί του παρόντος το Cooperative Group παρουσιάζει μια εναλλακτική προσέγγιση που μπορεί να εκτιμηθεί εν καιρώ και να βοηθήσει στην ενημέρωση για το τι επιλογές είναι διαθέσιμες.

Ένα πράγμα είναι σαφές. Εάν θέλουμε να δούμε τις συνεταιριστικές επιχειρήσεις να προσελκύουν πολλά κεφάλαια και να γίνουν κυρίαρχες στους διάφορους οικονομικούς τομείς, η ιδιοκτησία και οι δομές διακυβέρνησης αυτών των επιχειρήσεων πρέπει να είναι ισχυρές και κατάλληλες για το σκοπό. Εκείνοι που ασκούν πραγματική εξουσία μέσα στους συνεταιρισμούς – και έχουν την ευθύνη για το κεφάλαιό μας - πρέπει να έχουν τις δεξιότητες και την εμπειρία για να τιθασεύσουν αυτήν την εξουσία. Πρέπει να περιβάλλεται από άλλους εξίσου εξειδικευμένους να εκπληρώνουν αυτούς τους ρόλους και να προκαλούν, να υποστηρίζουν και να ενθαρρύνουν τα ταλαντούχα στελέχη να διαχειρίζονται με συνεταιριστικό τρόπο.

Ο ρόλος των μελών και των εκπροσώπων των μελών πρέπει επίσης να είναι σαφής και

κατανοητός. Αντίθετα με τις επιχειρήσεις που ανήκουν σε ιδιώτες επενδυτές, όπου ασκούνται ουσιαστικά όλες οι εξουσίες της εταιρείας από και υπό την εξουσία του διοικητικού συμβουλίου, τα μέλη διαδραματίζουν ζωτικό ρόλο για να βοηθήσουν στη διαμόρφωση του μέλλοντος ενός συνεταιρισμού. Αυτή η διαφορετική ισορροπία των εξουσιών, που συμπεριλαμβάνει τον ρόλο των μελών αποτελεί μεγάλη διαφορά σε πολλές καταστάσεις, συμπεριλαμβανομένης της χρηματοοικονομικής ρύθμισης, της ρύθμισης του συγκεκριμένου εμπορικού τομέα, της λογιστικής αντιμετώπισης, και πολλών άλλων εκτός από αυτά.

Τελικά σχόλια

Θα ήθελα να ολοκληρώσω με αυτά τα λόγια από τον Ian Mac Pherson από το 1995. «Σε όλη την ιστορία της, η συνεταιριστική κίνηση άλλαζε διαρκώς και θα συνεχίσει να αλλάζει και στο μέλλον. Κάτω από τις αλλαγές, ωστόσο, βρίσκεται ο θεμελιώδης σεβασμός για όλους τους ανθρώπους και μία πίστη στην ικανότητά τους να βελτιωθούν οικονομικά και κοινωνικά μέσω της αμοιβαίας αυτοβοήθειας. Επιπλέον, το συνεταιριστικό κίνημα πιστεύει ότι οι δημοκρατικές διαδικασίες που εφαρμόζονται στις οικονομικές δραστηριότητες είναι εφικτές, επιθυμητές και αποτελεσματικές. Πιστεύει ότι οι οικονομικές οργανώσεις που ελέγχονται δημοκρατικά συμβάλλουν στο κοινό καλό».

Υπάρχει πολλή δουλειά για μας να κάνουμε ως νομικοί, ως συνεταιριστές, και ως μεμονωμένοι πολίτες στη δική μας κοινωνία. Θα ήθελα όμως να ολοκληρώσω συγχαίροντας και ευχαριστώντας τους διοργανωτές αυτού του γεγονότος. Εγώ ελπίζω ότι είναι μόνο το πρώτο φόρουμ, με πολλά άλλα, που θα ακολουθήσουν.

Η κ. Εύα Βαΐου είναι Δικηγόρος

Με εξειδίκευση στο Δίκαιο των Συνεταιρισμών.